

سه‌رده می گولین - ۳

حەزەرەتی

عوومەر

پەزای خوای لیبیت

زەکەریا ئولاشلی

مەنتدی اقرا ئالتافی

www.iqra.ahfamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

-----
www.iqra.afilamontada.com

حەزرەتی

عوومەر

رەزای خوای لیبیت

سہرہ می گوئین -۳-

حہ زرہتی

عوہر

رہزای خوی لیبت

زہکریا ٹولاشلی

سهردهمی گولین

۳

حه زره تی عومه ر

ره زای خوی لیبت

نووسینی: زه که ریا نولاشلی

وه رگیڑانی: دهسته ی وه رگیڑانی ده زگای چاپ و په خشی کانی عیرفان

چاپی به که م: مایس - ۲۰۱۴

له به ریوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی سپاردنی (۴۲۶) ی

سالی (۲۰۱۴) ی پیدراوه

تیراژ: ۳۰۰۰

شوننی چاپ

Nese
Neşe Matbaacılık

Neşe Matbaacılık - İstanbul - TURKEY

-90 212 886 83 30

www.ncsmatbaacilik.com

هممو مافینکی له به رگرتنه وه و بلاوکردنه وه ی پاریزراوه.

Copyright © Irfan Publishing 2014

ده زگای چاپ و په خشی کانی عیرفان

www.irfanpublishing.com

گوندی نینگلیزی خانوی ژماره ۹ / ههولیز

+964 (0) 750 713 80 00

ناوهرۆك

مندالیک له دایک
ده بیټ

۱

عومهر گه وره
ده بیټ

۵

مژده ی
چاوه پروانکراو

۱۰

ته وافی که عبه

۱۹

کۆچ ۲۳

زری
گۆراو

۲۸

رینکه وتن ۳۳

جینشینی
هه لېژ یردراو

۳۷

خزمه تکار ٤٠

٤٤
تہو مندالانہی
لہ برسا دہ گریان

٥٠
دہ بیت کی
سزا بدریت؟

٥٢
کاروان

خانوه
بچووکه که

٦١

خوای گه وره
ده مانینیت

٦٤

نه و پیاوهی
داوای مافی
خۆی ده کرد

٦٧

خوا بینهره

٧١

نه و نافرته‌ی

حه زره‌تی

عومه‌ری

خسته گریان‌د

۷۴

شایه‌ت

۷۷

نافره‌ته

به سال‌آچوو‌ه‌که

۸۰

که مروّقه‌کان

برسین

۸۳

کراسیک
له دوو
پارچه قوماش

۸۶

ته نانه ت
والیش
رزگاری نه بوو

۹۰

کاتی
پیکشاد بوونه وه

۹۴

مندائیک له دایک دهییت

قه دپاله کانی کئی "عقر" شوننیک بوو که خانووہ قورہ کان تییدا
یهک له دووی یهک ریزیان بهستبوو. له بهشی پشته وهی خانووہ کان،
تاک و تهرآ دوهونی کورته بنه بهرچاو ده که وتن. له یه کیک له م خانوانه دا

"خەتتاب" دەژیا. خەتتاب خاوەن کەسایەتییهکی زۆر جددی و ڕەق بوو؛ لە ژیا نیدا کەس نەیدیبوو پێیکەنیت. لەو پوژانەیی دواییدا ئەوەندە ڕووی گەرز بوو کەس نەیدەوێرا قەسەیی لەگەڵدا بکات.

خێزانی "خەتتاب" چاوەڕوانی لەدایکبوونی مندالیکی بوون. بەلام ئەوەی نیگەرانی کردبوون، ئەگەری لەدایکبوونی مندالیکی کچ بوو. لەبەر ئەوەی لە کۆمەڵگەیی عەرەبیی ئەو سەرەمەدا کچ بە شووم دەبینرا. ئەو خێزانەیی کەچیان دەبوو، یان دەبوو بەرگەیی ئەو هەموو تانە و تەشەر و سووکایەتییه بگرن کە ڕووبەڕووی دەبوونەوه، یاخود دەچوون و بەدەستی خۆیان کچە نازدارەکیان زیندەبەچال دەکرد.

خەتتاب ئەو ڕۆژە بەیانی زوو ناژەلەکانی لە گەورەکە هینایە دەر و تا ئیوارە لە دەشت و دەر لەوه پاندنی. بەلام خەیاڵی هەر لای مندالە چاوەڕوانکراوهکەیی بوو.

دەمەو ئیوارە ناژەلەکانی گرد کردەوه و لە توولەڕێیهکەوه گەڕایەوه.

کاتیکی گەیشتمەوه مالهوه، خۆر لەپشت شاخەکانەوه ون ببوو. خەتتاب ناژەلەکانی خستەوه ناو گەورەکە و ئالیکی بۆ ڕۆکردن. ئینجا بەرو مالهوه بەڕێکەوت. چاک ماندوو ببوو، دەییست چی زووترە بگاتەوه مالهوه. بەهەنگاوی خێرا کۆلانە تەسکەکانی تێپەراند. کاتیکی گەیشتمە کۆلانی خۆیان، قەرەبالغییەکی لەبەردەم مالی خۆیاندا بینی. یەکسەر ترسی لێ نیشتم. دەبیت هۆکاری ئەم قەرەبالغییە چی بیت؟ خاوەنخواستە تۆ بلی شتیکی خراب ڕووی نەداییت؟ خەتتاب بەم ئەندیشه و خەیاڵانەوه لە شوینی خۆی چەقی.

مندالئىكى دوانزە سالان كە خەتتابى بىنى، بە راكردن بەرەو لاي هات.

- مزگىنىم بەرەي!

دلى خەتتاب بەم داوايە كەمىك ھىور بووۋە. قۆلى مندالەكەي
گرت و لىي پەرسى:

- بلى بزەنم، مزگىنى چىت پىيە؟

- ئەگەر ئەۋەي دەمەۋىت، نەمدەيتى، پىت نالىم؟

كاتىك خەتتاب تىگەيشت ئەم مندالە ھىچى پى نالىت، وتى:

- بلى با بزەنم چىت ئەۋىت؟

مندالەكە بە خۇشحالپىيەۋە وتى:

- پىلاۋ، پىلاۋىكى زۆۋۆر تازە و نوى.

- بەلىن پىت يەك جووت پىلاۋى نفت و نوت بۆ دەكەرم.

مندالەكە وتى:

- دەي باشە.

ئىنجا مزگىنىيەكەي پىدا و وتى:

- كورپتان بوۋە!

- چىيى؟! كورمان بوۋە؟

- بەلى، چاۋ و دلت پروون. كەمىك پىش ئىستا كورپىكى جواتتان

بوۋ.

خەتتاب بە بىستنى ئەم ھەۋالە خۇشە، ھۇشى لاي خۇي نەما.

دهستی خسته بنبالی مندالکه و بهرزی کردهوه بۆ ناسمان و پیتی
وت:

- نهك جووتيك، كوره ده جووتت بۆ ده كرم.

مندالکه به خه یالی جووته پیلاره که یه وه لهو ناوه دوور که وته وه.
خه تبايش به دلشادی رووهو مالی خویان به پری که وت. ههر
نه وهندی گه یشته ماله وه، پر به قورگی خوی هاواری کرد:

- با ئاههنگ و شادی دهست پیکات!

خه تتاب یه که مجاری بوو ناوا دلخوش بیت. له خویشاندا ههر
ئه مسهر و ئه وسهری بوو. نه وهنده دلشاد بوو وای ههست ده کرد
باریکی قورس له سه ر شانی لاچووه.

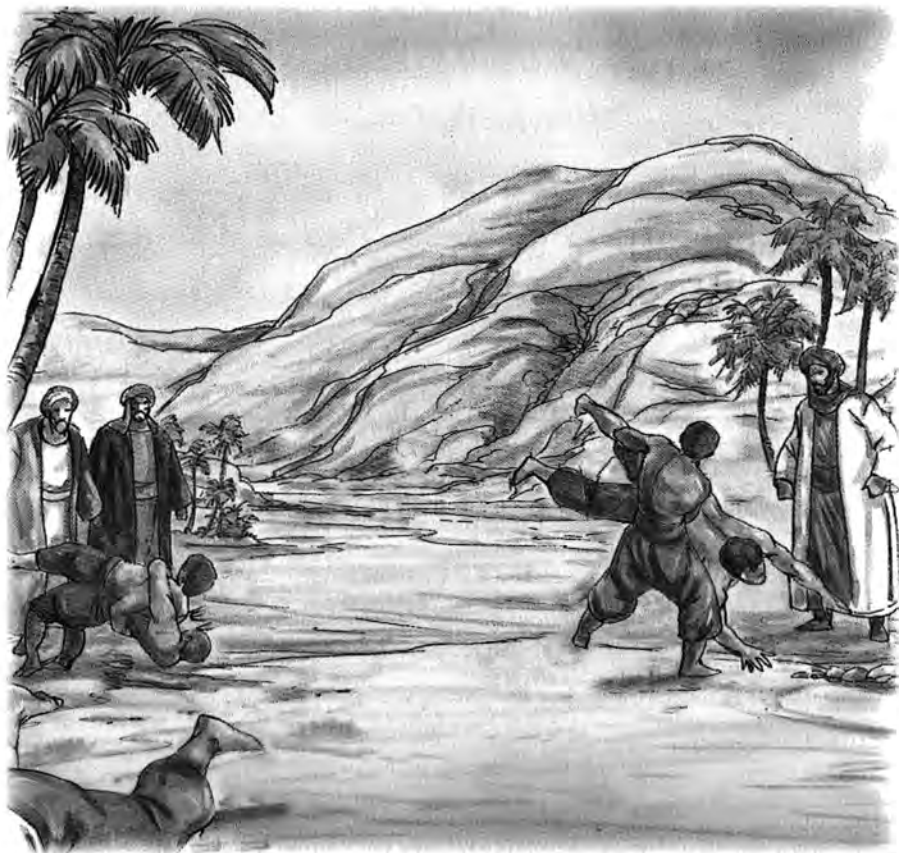
ئه م ئاههنگانه چه ندين پوژ درێزه ی کیشا. وه مالی خه تتاب لهو
که سانه ی که بۆ پیروزیایی هاتبوون جمه ی دههات.

ئه وه نیتر نه ویش بووه خاوهنی کوریک. کوریکی شیر ناسا. خۆ
چه ندين مانگ بوو ههر به م خه یاله وه ده ژیا.

مندالکه که یان ناونا عومه ر. عومه ر بی ناگا بوو له م به سه رهاتانه ی
ده ور به ری. بۆ خۆی له نیو لانه که ییدا نووستبوو.

* * *

عومەر گهوره دهییت

سهردهم سهردهمیکی وا بوو نه کوپ نرخی بۆ باوکی دادهنا، نه باوکیش خزی ده کرده خاوهنی کوپ. درؤ و تهله که بازی گهیشتبوه لوتکه. له مه که دا کهس متمانهی به کهس نه ده کرد، هر که سهو چالی بۆ نهوی تر هه لده که نند. له ناو کۆمه لگه دا نافرته و منداڵ هیچ نرخی و به هایه کیان نه بوو.

خەلكى سەريان لى تىنكچووبو، نەياندەزانی چۆن و بەچى باوەر
بەن. ئەو بتانەيان دەپەرست كە بەدەستى خۆيان دروستيان كەردبوو.
بەزمەكەش ئەوئەبو، كە لە كاتى برسىتيدا ھەلئەستان ھەر ئەو
بتانەى خۆيان لە ئارد و چەندىن شتى تر دروستيان كەردبوون،
دەيانخواردن. ھاوشىوئە ئەمە نە لە مېژووى مرؤفايەتيدا بىنرابوو
نە بىسترابووش.

عومەر ھەندىك جار لەگەل باوكيدا دەچوو بۆ پەرستنى
بتەكان. دەبىينى كە باوكى چەندىن سەعات سەرقالى دوعاكەردن بوو
لە بەرامبەر بتەكاندا.

عومەر لەگەل گەورە بوونيدا بەرپرسىيارىيەتتە كانى سەرشانىشى
زىادى كەرد. لە تەمەنىكى زۆر بچووكەو كەوتە يارمەتى دانى
باوكى. كە بە كارى شوانىيەو سەرقال بوو. واى لىھات كە نىتر
ھەر خۆى بەتەنيا ئازەلەكانى دەلەوئەپاند. ئەو سەردەمەى ئەوى تىدا
بوو سەردەمىك بوو كە نرخ و بەھاي ھۆزان لە ھەموو سەردەمەكانى
تر زياتر بوو. بەدەم لەوئەپاندنى ئازەلەكانەو ھۆزانى دەخوئندەو.
سەرەپاي ئەمەش لە تەمەنىكى زۆر كەمەو دەستى داىە زۆرانبازى.
ھەركاتىك عومەر پشتى ھاوپىكانى دەدا بە زويدا، زۆر دلشاد و
ئاسوودە دەبوو، وە متمانەى بە خۆى زىادى دەكەرد.

بەيانىيەكى گەرمى ھاوين بوو. عومەرى بچووك بەو تىشىكى
ھەتاوئەى لە پەنجەرەكەيەو ھاتبوو نىو ژوورەكەى، لەجىگەكەى
راست بووئەو. بۆ ھىوربوونەوئەى دەروونى لەپاي نارەحەتتەيەكانى
شەوى رابردوو، پروو پەنجەرەكە ھەنگاوى نا. بۆ ماوئەيك تەماشاي

خەلكى پىادەي نىو كۆلانەكەي كرد. دواتر چووه مەتبەخ بينى وا داىكى سەرقالى ئامادە كەردنى نانى بەيانى بوو. سەيرىكى عومەرى كرد و وتى:

- دەبينم زوو ھەستاوى.

- چى بكم دايە گيان، خەوم لىنەكەوت.

- بۇچى، پۇلە گيان؟

- چوزانم... لەو دەچى بەبۇنەي دلەپراوكىتە بيت.

- من متمانەم بە كورپى خۇم ھەيە. ئەمىرۇ پىشتى ھەموويان دەدەيت لە زەوى.

- ئەوئەندە ئاواتەخوازى ئەوھم، كە...

- ئەگەر تۆ كورپى خەتتاب بيت سەركەوتوو دەبيت. دەي ئىستا خۇت ئامادە بكم با درەنگ نەكەويت! تۆزىكى تر ھاوپرىكانت دەگەن.

كاتىك عومەر بۇ لەبەر كەردنى پۇشاكى زۇران، بەرەو ژوورەكەي خۇي پۇيشت، داىكىشى بەردەوام بوو لە ئامادە كەردنى نانى بەيانى. لەبەر ئەوئەي باوكى بەيانى زوو چوويوو بۇ لەوېرگە، كەس لە مائەوہ نەبوو. عومەر بە پۇشاكى زۇرانەكەيەوہ گەپرايەوہ. داىكى سەيرىكى سەرتاپاي عومەرى كرد و وتى:

- ماشەللات لىبيت، دەلىي شىرى.

وتە جوانەكانى داىكى، عومەرى زۇر دلخۇش كرد. پىكەوہ لەسەر

خوانى بەيانى دانىشتن. كاتىك سەرقالى خواردنى نانى بەيانى بوون،
هاورپىكانىشى يەكە يەكە هاتن. كاتىك ھەموو ئامادە بوون، بەرەو
گۆرەپانى زۆرانبازيەكە كەوتتە پى.

ھەموو خەلكى مەككە لە گۆرەپانەكە بوون. سەرەتا مىندالان،
پاشانىش گەورەكان زۆرانبازيەكە گرت. بە ھەمان شىۋەي ھاورپىكانى،
ناوى عومەرىش خوتىندرايەو. كاتىك چوۋە ناو مەيدانەكەو لەتاو
دلەپراوكى ئارامى لىچ پراپو.

زۆرانبازيەكە بە جۆش و خرۆشەو دەستى پىكرىد. ئەوئى
بەھاتايەتە بەردەسى عومەرى بچووك، دەبەزى. مەيدانەكە بە دەنگى
چەپلە پىزان دەلەرىيەو. عومەر زۆر خۆشچال بوو...

پرۆژىك دوای زۆرانبازيەكە عومەر بە نازناوى قارەمانىتتەيەكەي
خۆيەو بە كۆلانەكاندا دەسوورايەو، لەناكاو خالىدى كورپى مامى
ھاتە بەردەسى و پىتوت:

- بىستومە كەس نەماو لە گۆرەپانەكە نەيبەزىتتە.

- پاستە.

خالىد:

- ئەگەر قىبولى بىكەيت، دەمەوئىت زۆرانىك بگرىن.

- بۆچى نەھاتى بۆ گۆرەپانەكە؟

- بارىم نەيبەشت.

- باشە مادام وايە. با سەبى نىوەرۆ لە تەختايەكە يەكتر

ببینین.

بۇ رۆژى دواتر عومەر و خاليد له شوئنى ديارىكراو يه كيان
بينى. هممو شتيك بۇ دهستپيكردى زۆرانه كه تاماده بوو. تاماژه
درا و زۆران دهستى پيكرىد. سهرتا زۆرانبازه كان هيزى يه كترىيان
ده كيشا، له دواييدا ململانييه كى هاوسهنگ له نيتوانياندا دهستى
پيكرىد. پكابه كه ي زۆرانبازه كى ليها توو بوو. نهو عومهرى كه
له هممو زۆرانبازه كانى ترى بردبووه، وا له بهرامبهر خاليددا
زۆر زهحمه تى ده كيشا. عومهر جارنك كه وته سهر زهوى. به ههر دوو
دهستى لاقى گرتبوو. هاوپيكانى به رهو لاي عومهر رايان كرد،
دهر كه وت كه لاقى شكاوه.

بهم شيويه بى نهوى هيچ كام لهو دوو زۆرانبازه لهوى تر
به رتته وه، زۆرانه كه كوئايى هات. عومهر زۆر دلتهنگ بوو بهوى
نه يتوانى له خاليدى كورپى وه ليد بباته وه. ته نانه ت بۇ ماوه يه كى دوور
و درتريش نه مدي بير نه چوه وه.

* * *

مژدهی چاوه پروانکراو

ژماره‌ی شهو که سانه‌ی که بدهم بانگه‌وازی پیغه‌مبه‌ری نازیزمانه‌وه ده‌چون، پوژ له‌دوای پوژ له زیادبووندا بوو. به‌لام خو بیباوه‌پرانیش هه‌روا به‌دهست به‌تالی دانه‌ده‌نیشتن، بو هه‌لگه‌پرانه‌وه‌ی موسولمانه‌کان له‌ثایینی خو‌یان، نازار و نه‌شکه‌نجه‌ی زوریان ده‌دان.

عومەرى كۆپى خەتتايىش سوكايەتى بە موسولمانەكان دەكرد و
ئەوئەشى وئەلامى بدايەتەو، لىي دەدا.

يەككە لەوانەى كە لەم لىدانانە بەشى خۆى وەرگرت، دراوسىيەكى
بوو. كاتىك عومەر بىستى دراوسىيەكى موسولمان بوو، بەرچاوى
تارىك بوو، چوو دەستىكى باشى كوتا.

ئەو رۆزەش ھاوشىوئەى رۆژانى پىشوو گەرمايەكى بەتىن
كۆلانەكانى مەككەى تەنىبوو. كۆمەلىك پىاو بۇ بەرگرتن لە
زىادبوونى موسولمانان لە مالىكدا كۆببونەو و عومەرىش لەناوياندا
بوو. ھەموو گەورەپىاوانى مەككە لە كۆببونەوئەكەدا بەشدار بوون.
يەكە يەكە قەسەى خۆيان دەكرد. يەككە دەپوت با بەردەوام بىن لە
ئەشكەنجەدانىيان، يەككى تىر دەپوت كە پىرستە موسولمانەكان لە
شار وئەدەبىرنىن.

ھىشام دوا دەرفەتى قەسەكردنى وەرگرت. سەرەتا يەك دوو جار
تفى قوتدا و دواتر وتى:

- ھاوپىيان بەپراى من ئەم ئىشە تەنھا يەك پىگەچارەى ھەيە؛
ئەويش كوشتنى موخەمەدە.

غەلبە غەلبىك لە ژوورەكەدا پەيدا بوو. ھەركەسەو دەنگىكى
لىدەھات. يەككىيان وتى:

- چۆن شتى وا دەبىت ھىشام، كى ئەوئەندە بوئە رووبەرووى
خزمەكانى موخەمەد بىتتەو؟ ئەمە سووك و ئاسان واژۆكردنى
فەرمانى مردنە.

هیشام:

- ده زانم. هر بویه نهوهی محمد بکوژیت له لایهن منهوه سهه
حوشتر وهرده گرت.

هه موان به دواي که سیکدا ده گه ران که نه وهنده بوژر بیت، کاری وا
بکات. که سیان نه یانویژا بلیت "من نهو کاره ده که م".

یه کیکی ناویان به هیشامی وت:

- نهی ناکریت خۆت به م کاره هه لسیت و زهره ری سهه حوشتر له
خۆت نه دهیت.

هیشام نقه ی لیوه نه هات. که سیک ی ته مهن سی و پینج سالان
گه یشته فریای و وتی:

- گه که سیک هه بیت بتوانیت نه م کاره بکات، نهوه عومهری
کوړی خه تتابه.

هه موان پینکه وه پروویان به رهو عومهر وهر گنپرا و به دله پراوکیوه
چاوه پروانی وه لاسی عومهر بوون. عومهریش هر یه کسه ر وتی:

- دهیکوژم ، بهس پیم بلین نیستا له کوژییه، بهسه.

نهوانه ی لهوی بوون هه ناسه یه کی قولیان هه لمزی و نارامبوونه وه.
یه کیکیان وتی:

- له مالی نه رقه م دهیدوژیته وه.

عومهر شمشیره که ی بهست و چووه دهره وه. ده چوو بو کوشتنی
پیغه مبهری سهرداری بوونه وهران ﷺ.

كە بەرپىنگەدا دەپرۆيشت نواعىمى خزمى ھاتە پىشى و لىي
پرسى:

- چى بوو، ئەو بۇ كوي دەچى؟

عومەر بە توورەيىيەوۋە ۋەلامى داىيەوۋە:

- بۇ لەناوېردنى موھەممەد.

نواعىم خەرىك بوو دلئى بوھستىت. چونكە خۆى مسولمان
بىبو، بەلام شاردا بوويەوۋە. بۆيە بە دەنگىكى لەرزۆكەوۋە پرسى:

- بە راستىتە... عومەر؟

عومەر بەم پرسىيارە زۆر تورەبوو و وتى:

- مەبەستت چىيە بەراستىتە؟ ھالەم لەو دەچىت گالئە بىكەم؟

نواعىم سەرى لىشىۋابوو، بىرى دەكردەوۋە ئاخۇ چى بىكات. بە
نومىدى پەشىمانكردەوۋەى عومەر لەم كارە وتى:

- جا لەو بېروايەدايت كورەكانى عەبدولمەناف بە ساغ و سەلامەتى
وازت لىيھىنن؟

ئىنجا وتى:

- تۆ جارى بېچۆ بەلاى ئەندامانى خانەوادەكەى خۆتەوۋە.

عومەر تۆزۇك بىرى كردهوۋە و پرسى:

- مەبەستت كام ئەندامى خانەوادەكەمە؟

- باسى سەعىدى زاوات و فاتىمەى خوشكت دەكەم. سوئند بىت

همردوکیان مسولمان بوون.

عومەر به بیستنی ئەم هه‌وآله زۆر توورپه‌ بوو. بۆیه خیرا رینگه‌که‌ی گوڤری و رووه‌و مآلی زاواکه‌ی به‌رپیکه‌وت. که گه‌یشته لای ده‌رگا گوئی له ده‌نگیک بوو. وادیار بوو له ژووره‌و قورئانی پیروژ ده‌خویندرايه‌وه.

هینده به‌توندی له ده‌رگای دا، خه‌ریک بوو ده‌رگا که بشکینیت. فاتیمه یه‌کسه‌ر تیگه‌یشت ئەوه کاکه‌یه‌تی. ئەوه بوو خه‌بابی هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری خوا هاتبوو بۆلایان تا فی‌ری قورئانی پیروزیان بکات، له‌و کاته‌شدا خه‌ریکی خویندنه‌وه‌ی سوهره‌تی "طه" بوو. سه‌عید و فاتیمه هه‌ر که گوئیان له ده‌نگی ده‌رگا بوو، خه‌بایان شارده‌وه. لاپه‌ره‌کانی قورئانی‌شیان له جییه‌کدا شارده‌وه.

فاتیمه به‌ترس و له‌رزوه‌و ده‌رگا که‌ی کرده‌وه. عومەر به‌ خیرایی هاته ژوره‌وه، له زاواکه‌ی نزیک بووه‌وه و به‌ ده‌نگیکی زیر پرسى:

- وادیاره له‌سه‌ر ئایینی خو‌تان نه‌ماون؟

زاواکه‌ی تیگه‌یشت عومەر گوئی له‌وه بووه که ئەمان ده‌یانخویندوه، بۆیه وتی:

- له‌وه ده‌چیت ئەو دینه‌ی ئیمه هه‌لمانبژاردوه له دینه‌که‌ی ئیوه باشتر بیت.

عومەر هه‌ر که ئەم قسه‌یه‌ی به‌رگوئی که‌وت، که‌وته سه‌ر و گوئلاکی زاواکه‌ی. خوشکه‌که‌ی که ئەمه‌ی بینی، که‌وته نیوانیان و هه‌ولیدا لیکیان جیابکاته‌وه، به‌لام عومەر ئەمجاره‌یان زله‌یه‌کی

له خوشكه كەشى دا و له زهويدا خستى. سەرى فاتيمە بريندار بوو
خوئنى لى دەهات.

فاتيمە هەستايەوه و وتى:

- كاكە، راست و حەق ئەو بتانە نين كە تۆ دەيانپەرستى، بەلكو
ئەو دىنەيه كە حەزرەتى محمد ﷺ لاي خواوه هينايەوتى.

عومەر بە بينينى سەرى خوئناوى خوشكه كەى پەشيمان بووهوه.
ئا لەم كاتەدا ئەو وتە ناوازانەى بىر كەوتەوه كە تۆزىك پيشتر
بەرگويى كەوتبوو. بۆيه بە فاتيمەى وت:

- ئەو شتەم بەدرى كە دەتانخويندەوه.

- بۆ چيەتە؟

- دەمەوتت بزائم محمد چ پەيامىكى بۆ هيناون.

- بەتەماى بيدريئى، وا نيبه؟

عومەر بەم قسەيه نارەحەت بوو:

- ئەگەر مەبەستم دراندنى بيت، بىع ئەملا و ئەولا دەيليم.

مەترسە، دەيخوئنمەوه و دەتاندەمەوه.

فاتيمە لاپەرەكانى قورئانى هينا و دايه دەست كاكەى. ئەويش
دەستى كرد بە خوئندنەوى. ئەو بەشەى كە دەيخوئندەوه، ئايەتەكانى
سەرەتاي سورەتى "طه" بوو. لەنيو ئەمانەشدا ئايەتى "لە ئاسمانەكان
و زهويدا هەرچى بوونى هەيه هەمووى مولكى الله يە" عومەرى خستە
بىر كەردنەوهيه كى قوولەوه. عومەر كەسيك بوو كە زۆر شارەزاي ئەدەب

و زمانه‌وانی بوو. به‌لام ئەو شتانه‌ی که خویندیه‌وه له هیچ‌کام لهو شتانه نەدە‌چوو که تا نیستا بەر‌گوئی که‌وتبوون. دوا‌ی ئە‌مه‌ش هەر که نایه‌تی ”ئیمان و پروا به‌خوا و پێ‌غه‌مبەر‌ه‌که‌ی به‌ئینن“ ی خویندیه‌وه، له ناخیدا هه‌ستی به‌گۆ‌رانێک کرد. په‌ره‌که‌ی ده‌ستی بو‌ خوشکه‌که‌ی درێژ کرد، دل‌ی نهرم بوو و چاره‌کانی پر بوون.

ئینجا وتی:

- وته‌یکه‌ی چه‌نده شیرین و جوانه.

به‌دوا‌ی ئە‌مه‌شدا وتی: ”لا اله الا الله، محمد رسول الله“ و موسولمان بوو.

فاتیمه هەر‌گیز له ته‌مه‌نیدا هینده خوشحال نه‌بووبوو. له‌سه‌ر‌ئکه‌وه دل‌خۆ‌شبوو، له‌سه‌ر‌ئکیشه‌وه ده‌گه‌یا.

عومەر ده‌یویست هەر‌چی زووتره‌ خۆ‌ی بگه‌یه‌نیته‌ لای پێ‌غه‌مبهری خوا ﷺ. بۆ‌یه به‌زاواکه‌ی وت:

- باسی محمد و نایینه‌که‌یم بو‌ بکه.

له‌م به‌ینه‌شدا خه‌باب خۆ‌ی ناشکرا کرد و هاته‌ ده‌روه. پاشان ده‌ستی کرد به‌ باس کردنی نایینی پی‌روزی ئیسلام. له‌گه‌ڵ قسه‌کانی خه‌بابدا، عومەر هێ‌واش هێ‌واش له‌ هۆش خۆ‌ی ده‌چوو. ئە‌و قسه‌یه‌ی پێ‌شتر به‌زاواکه‌ی وتبوو، دووباره‌ی کرده‌وه و وتی:

- بمبه بۆ‌لای موحه‌ممهد.

خه‌باب وتی:

- مژدەت لىبىت عومەر، نىستا پىنگەي راستت دۆزىەوہ. ئەوہ نزاكەي پىغەمبەرمان گىرابوو. لەبەر ئەوہي ھەمىشە بۆ موسولمان بوونى تۆ دوعاى دەکرد.

عومەر كە گوئي لەم وشانە بوو زياتر دلي جوشي سەند و وتى:
- با ھەر نىستا پىرۆين.

پىكەوہ لە گەل خەباب بەرپى كەوتن. زۆر تىنەپەرى لە دەرگاي مالى نەرقەمىيان دا.

يەككە لە ھاوئەكەن چوو بۆ دەرگا كەردنەوہ، كە عومەرى بىنى، ترسى لى نىشت و گەرايەوہ ژوورەوہ. وتى:

- عومەر شمشىرى بەستووہ و ناوا ھاتووہ.

حەزرتى حەمزە كە لەوى بوو، فەرمووى:

- لىي گەپىن با بىت. گەر نىەتى باش بىت، ئەوا بەخىر بىت، گەر نىەتىشى خراب بىت ھەر بە شمشىرەكەي خۆي سەرى دەپەرىنم.

بۆيە فەرموويان لە عومەر كەرد بىتە ژوورەوہ. پىغەمبەرمان ھەستايە سەرى و لە ھەوشە پىشوازي لى كەرد. ئىنجا لىي پرسى:

- ئەي كورى خەتتاب ئەوہ چى تۆي ھىناوہ بۆ ئىرە؟ ھەتا بەلايەكت بەسەردا نەيەت، باوەر ناھىنى؟

عومەر جوشي سەندبوو. بە دەنگىكى لەرزۆكەوہ وتى:

-من شاھىدى دەدەم كە جگە لە "اللہ" ھىچ خودايەكى تر نىيە. شاھىدىش دەدەم كە تۆ بەندە و پىغەمبەرى ئەويت.

پیغمبهری تازیز زۆر به مه دلشاد بوو. به دهنگیکی بهرز هاواری
کرد "الله اکبر". هاوهله کانیش به شداری ئەم شادیهیان کرد. له ناکاو
ئەو ههوشهیه به دهنگی بهرزى "الله اکبر" له ریهوه.

* * *

تهوافی که عبه

موسولمان بوونی چه زهتی عومهر (پرهزای خوی لیبت)،
پیغمبهری خوا و هاوه لانی زور دلشاد کرد. له بهر نهوهی چه زهتی
عومهر یه کیك بوو له به هیژترین و بویرترین و نازاترین پیوانی
مه ککه. نهوانه ی لهوی بوون، یه که یه که دهاتن پیروزبایمان له

هزرهتی عومەر کرد. دواي تهواويووني پيروزابيههكان، هزرهتی عومەر (رهزای خوی لیبیت) له پیغهمبهری نازیزمانی پرسى:

- پیغهمبهری خوا، چهند کەس دەبین؟

که پیغهمبهری نازیزمان وتی چل کەسیان تیپهپراندوه، هزرهتی عومەر به جۆش و خرۆشهوه وتی:

- ئی مادام وایه، ئی بۆچی ئیمانەکهمان دەشارینهوه؟ با بچین بۆ کەعبه و پەرستشی خۆمان لهوی ئەنجامبدهین.

ئەم داوايەي هزرهتی عومەر قبول کرا. هەرکەس لهوی بوو ههستایه سهریچ و ههموو پیکهوه بهرهو کەعبه بهرپیکهوتن. به شیوازی دوو ریز دهستیان کرد به رینکردن. هزرهتی ههمزە سهردهستهی ریزی یهکەم و هزرهتی عومەریش سهردهستهی ریزی دووهم بوون. هەرکەس له کۆلانهکاندا دهیبینین، به راست و چهپدا پرای دهکرد. موسولمانهکان نهوهنده بهتوندى دهستیان لهیه کتر گیرکردبوو، کەس نهیدهوئرا پروبهرویان ببیتهوه.

به ههنگاوه قورسهکانیان رینگهکەیان کرد به تهپوتۆز و بهو شیویه روشتن تا گهیشتنه کەعبهی پیروز.

کاتیک بیباوهپران بینیان وا موسولمانهکان به کۆمهڵ له کەعبه نزیک دهبنهوه، ترس و دلەراوکی دایگرتن. نهياتتوانی له نههینی ئەم هاتنهیان بگەن. له بهر نهوی تا نهو رۆژه، موسولمانهکان ناچار نهبوونایه، له مالهکانیان نهدههاتنه دهرهوه. که هزرهتی عومەریشیان لهنیواندا بینی، نهقلیان پراوهستا.

ئەبوجەھل لە جینگەكەى خۆى دەریەرى و پرسی:

- ئەمە چییە عومەر؟ ئەوانە کێن لە پشتتەوه، ئەوه تۆ لە گەل
کێدا هاتوویت؟

حەزرەتى عومەر وەكو شیرێك وەلامى دایەوه:

- بە "لا اله الا الله، محمد رسول الله" وە هاتووم. ئەوه ئیتیر
منیش موسولمانم.

وەك بلیى حەزرەتى عومەر بەم قسەیهى نەك تەنها ئەبوجەھل،
بەلكو تەحەددای هەموو خەلكى مەككەى دەکرد.

ئەبوجەھل بەرامبەر ئەو شتانەى هاتنە بەر گویى، ئەبەلق بوو.
دواتر حەزرەتى عومەر (رەزای خوای لیییت) هاوارى بەسەر ئەوانەدا
کرد كە لەوى بوون:

- كەس لە شوێنى خۆى نەجولیت.

بیباوەرپان بى ئەوهى هیچ كاردانەوهیەکیان هەبیت، هەرکەسەو
بەلایە کدا بلأوهیان لێکرد.

پێغەمبەرى خوا لە گەل گشت موسولمانان توانیان پێکەوه
بەوهیەرى ئارامى تەوافى کەعبە بکەن و، بە پیش چاوى هەموانەوه
نوێژیان کرد و لە خوای گەوره پارانەوه.

لەدوای ئەم پرووداوهوه پێغەمبەرى خوێشەویست ﷺ نازناوى
"فاروق" واتە "جیاکەرەوه"ى بە حەزرەتى عومەر بەخشى. ئەمەش
لەبەر ئەوهى حەزرەتى عومەر لەوێدا "حەق" و "باطیل" واتە "پراست"
و "هەله"ى لێك جودا کردبووهوه.

بیباهه پان نه یانتوانی نه م ده رکه وتنه بو ترانه یه ی موسولمانان قبول
بکهن. بویه هموو مامه له یه کیان له گه ل موسولمانه کاندای پچراند.
نه شتیان پیده فروشتن و نه شتیشیان لیده کرین. بهم شیویه جوړه
گه مارویه کی مروییان به سهر موسولمانه کاندای سه پاند.

* * *

كۆچ

له زۆر لادى و شار دهنگوياسى ئىسلام بىسترا بوو. زۆر كەس و تيره و ھۆزىش موسولمان ببوون.

به زياد بوونى ژمارى موسولمانان پرق و ئەشكەنجەى يىباو پرايش ھىندەى تر زيادى دە كرد. رۆژانتيكى سەخت بەسەر موسولماناندا تىلدە پەرى.

ئەو مەدینەییانەى كە لە عەقەبە چاویان بە پىغەمبەرى خوا
كەوت، بانگهێشتى هاوئەلانیان كرد تا بچن بۆ مەدینە.

ئەشكەنجە و نازاردانى بىباوەران زۆر زیادى كردبوو. ئەو
موسولمانانەیان بەند دەكرد كە بىهێز بوون و توانای خۇپاراستنیان
نەبوو، دەهاتن چەندین رۆژ بىع نان و ئاو لەسەر ئەو لەمە گەرمە
سوررەوئەبوو دەیانهێشتنەو. ئەوئەندەیان لە موسولمانە نوێژخوێنەكان
دەدا، تا دەبوورانەو. لەو سەردەمەدا كە نازار و ئەشكەنجەى سەر
موسولمانان تا ئەوبەرى سنورى خۆى تاوى سەندبوو، لەلایەن
خواوە مۆلەتى كۆچكردن بۆ پىغەمبەرمان ﷺ هات. ئەم مۆلەتەش
سەرەتای كۆچى پرخەمى موسولمانان بوو. ئەو موسولمانانەى
مۆلەتى كۆچیان وەرگرت، هەموو مال و مۆلك و سامانىكىان
لە مەككە بەجىهێشت و لە پىناو خوادا دەستە بەرەو مەدینە
كۆچیان كرد. لە كاتى كۆچكردنىشدا هەولیان دەدا بىباوەران
نەیانبنن، هەر بۆيەش زۆرتر شەورەويیان دەكرد.

بەلام حەزرەتى عومەر (رەزای خواى لىبىت) كاتىك وادەى
كۆچكردنى هات، شمشىرەكەى هەلگرت و لەمال چوو دە، چوو
تەوافىكى كەعبەى كرد. لەو كاتەشدا دەولەمەند و دەستپوێشتووەكانى
مەككە لەوى بوون. دوو رىكات نوێژى كرد و دواتر بەرەو لای ئەوان
ئاوړى داىهوە و وتى:

- ئەو من سبەينى دەچم بۆ مەدینە. ئەوئە دىهویت مندالەكەى
هەتییو بخات، ئەوئە دىهویت خىزانەكەى بىبۆژن بكەوئەت، ئەوئە
دىهویت داىكى شىن و واوئەلای بۆ بكات، با بەیانى بىت بۆ دۆلى

عەقیق.

كەس نەبوو وەلامى ئەم بانگەشەيەى حەزرەتى عومەر بەداتەوہ.
حەزرەتى عومەر بۇ بەيانی رۆژى دواتر بەرەو دۆلى عەقیق
بەرپڭەوت. كاتىك گەيشتە دۆلەكە بيىنى كە تەنانتە تاكە
كەسپڭىش نەھاتوہ.

پاش كۆچىكى چەند رۆژە بەناو بيابانى گەرم و سووتىنەردا،
حەزرەتى عومەر گەيشتە مەدينە. خەلكى مەدينە زۆر بەجوانى
پيشوازيان لىكرد. وەك چۆن مامەلەيان لەگەل موسولمانەكانى
تردا كرددبوو، ھەر بەوجۆرە لە مالى خۆياندا ميوانداريى حەزرەتى
عومەريشيان كرد. خواردن و خواردنەوہكانيان لەگەلى بەشكرد.

موسولمانان دەيانتوانى لىرەدا بە كامى دلى خۆيان پەريستشەكانيان
بە ئەنجام بگەيەنن. ئەم بارودۆخە حەزرەتى عومەرى زۆر بيتاقت
و دلگران كرد. چونكە لە كاتىكدا نەمان بە نارامى دەيانتوانى
نويزەكانيان نەنجام بەن، مەگەر خوا خۆى بزانتت پىغەمبەرى
نازيمان ﷺ لە مەككە چ جۆرە نارەحتىەكى دەچەشت. دەستەكانى
كردەوہ و بە دوور و درىژى پارايەوہ بۇ ئەوہى پىغەمبەرى خوا ﷺ
ھەرچى زووترە بيت بۇ مەدينە.

وہلامى نزاكەى حەزرەتى عومەر دوا نەكەوت. ھەوالى ئەوہيان
پىنگەيشت كەوا پىغەمبەرى سەرور ﷺ لەگەل حەزرەتى ئەبوہەكردا
(رەزاي خواى لىبيت) رىنگە مەدينەيان گرتووتە بەر. خەلكى
مەدينە بۇ پيشوازيكردن لە پىغەمبەرى خۆشەويست بەكۆمەل ھاتنە
دەروازى شار. ئيتير لىرەدا حەسرەت تەواو دەبوو. ھەسوان بە جۆش

و خرۆشهوه چاوه‌پروانی ته‌شریفی موباره‌کی میوانه خۆشه‌ویسته‌که‌یان بوون. به‌یه‌کتیرینینه‌وه‌ی پئغه‌مبەر و هاوه‌له‌کانی، ده‌توت مه‌دینه جه‌ژنه. یه‌کێک ده‌فی لیده‌دا و یه‌کێکی تریش سروودی ده‌وت.

به‌هاتنی پئغه‌مبەری خوا ﷺ بۆ مه‌دینه، که‌شێکی زۆر جیاواز بآلی به‌سه‌ر شاردا کیشا. گشت موسولمانان نوقمی شادی بوون.

ئه‌و کۆچبه‌رانه‌ی له‌به‌ر ره‌زامه‌ندی خوای گه‌وره‌ مال و خاکی خۆیان جیه‌شتبوو، هیچ شتیکیان له‌گه‌ڵ خۆیان نه‌هینابوو. جا بۆ ئه‌وه‌ی موهاجیره‌کان (کۆچبه‌ره‌کان؛ خه‌لکی مه‌که‌که) له‌گه‌ڵ بارودۆخی مه‌دینه‌دا راپیڤن و له‌گه‌ڵ نه‌نصاره‌کان (پشتیوانه‌کان؛ خه‌لکی مه‌دینه) تیکه‌ڵ ببن، پئغه‌مبەری خوا ﷺ کۆبوونه‌وه‌یه‌کی رپکخست. له‌ کۆتایی ئه‌م کۆبوونه‌وه‌یه‌دا براهی‌تیی نیوان موهاجیره‌کان و نه‌نصاره‌کانی راگه‌یاندا. خه‌لکی مه‌دینه له‌ ماله‌کانی خۆیاندا میوانداریی برا کۆچبه‌ره‌کانیان ده‌که‌ن و هاوبه‌شی ناخۆشی و خه‌مه‌کانیان ده‌بن، له‌ رپوی ماددی و مه‌عنه‌ویه‌وه‌ پآلپشتیان ده‌بن.

حه‌زهره‌تی عومه‌ریش (ره‌زای خوای لیبیت) بوو به‌ براهی عوتبانی کورپی مالیک. عوتبان ماله‌که‌ی خۆی دایه‌ هه‌زهره‌تی عومه‌ر. هه‌زهره‌تی عومه‌ریش له‌به‌رامبەر ئه‌م خۆبه‌خشییه‌دا نه‌یتوانی فرمیسکه‌کانی رابگریت. زۆر سوپاسی عوتبانی کرد.

موسولمانه‌کانی تری مه‌دینه‌ش هاوشیوه‌ی عوتبان، هه‌موو جوهره یارمه‌تیه‌کیان پێشکه‌ش به‌ برا موسولمانه‌کانیان ده‌کرد، خۆراکیان، مالیان، هه‌موو شتیکیان له‌گه‌ڵدا به‌ش ده‌کردن. موهاجیره‌کان زۆر به‌مه‌ خۆشحال بوون. له‌ لایه‌که‌وه‌ له‌ده‌ست نه‌شکه‌نجه‌ی هاوه‌لدانه‌ران

دەريازيان بېو، لە لايدەكى تىرشەو دەستانىكىيان و دەست ھېنا بوو كە بەھەموو جۆرىك يارمەتییان دەدان.

كۆچبەرەكان، لە گەل پشٹیوانەكان لە كىلگە و باخچە خورماكاندا كاریان دەكرد. ھەندىكى تىرشیان لە بازاردا كرىن و فرۆشییان دەكرد. عوتبان و ھەزرتى عومەرىش (پەزای خویان لىبىت) لەوانە بوون كە پىكەو كاریان دەكرد. بەلام ئەمە كىشەيەكى بۆ دروست كرددبون. گەر ھەردوكیان پىكەو كاریان بكردايە، ئەوا لە وتەكانى پىغەمبەرى خوا بىبەش دەبون. دەبوو چارەسەرىك بۆ ئەم كىشەيە بدۆزنەو. عوتبان وتى:

- ئەى عومەر، رۆژىك تۆ كار بكە، رۆژىكىش من. ئەوئى لەمالەو دەمىنیتەو بەشدارى دانىشتنەكانى پىغەمبەرى خوا بكات، ئىنجا لەوئىدا ھەرچىيەكى بىست دوايى بۆ ئەوى تىرمانى بگىرپتەو. بەم شىوئە لە باس و بابەتەكانى پىغەمبەرى خۆشەويست ﷺ بىبەش نايىن.

ھەزرتى عومەر (پەزای خوى لىبىت) ئەم پىشنىارەى زۆر بەلاو پەسەند بوو. باوئى بە عوتباندا كرى و وتى:

- چەندە جوان بىرت لىتى كرىووتەو. خوا لىت رازى بىت. لەو رۆژە بەدواو بە نۆرە دەچوونە سەر كار.

* * *

زرى گؤراو

سالى سييه مى هيجرى بوو. سالىك به سهر جهنگى به دردا
تپه ريبوو. ريگه ي بازرگاني شام له لايه ن موسولمانانه وه كؤنترؤل
كرا بوو، وه ريگه ي بازرگاني له يباوه ران گيرابوو. يباوه رانيش
دهيانويست تؤله ي جهنگى به در له موسولمانان بكه نه وه. بو نه م

مەبەستەش سوپايەكى سى ھەزار كەسىيان نامادە كرد و بەرەو كۆيى
ئو خود بەرپى كەوتن.

مىسولمانانىش كە ئەم ھەوالەيان پىگەشت، خۇيان نامادە كرد و بۇ
رۇوبەرووبونەوھيان بەرپىگەوتن.

پىش ئەوھى جەنگ دەست پىبكات، ھەزرتى عومەر (پەزاي
خوای لىيىت) زەيدى برا گەورەيى برده كەنارنك. زىرنكەي بەرى
خۇي داكەند و بۇي درىژكرد و وتى:

- ئەم زىرئە بگرە.

كاكەي لە مەبەستەكەي تىنەگەشت. بۇيە سەبىرنكى زىرنكەي
كرد و پرسى:

- چى لى بكم؟

ھەزرتى عومەر بۇئەوھى براكەي پپارزىت وتى:

- ئەم زىرئە لە زىرنكەي تۆ باشترە، دەمەوېت ئەمە لەبەر بكمەيت.

دوای ئەمە زەيد پرسى:

- ئەي خۇت؟

- مەنىش ئەوھى تۆ لەبەر دەكم.

لە چاوانى ھەزرتى زەيددا (پەزاي خوای لىيىت) دوو دلۇپ
فرمىسك درەوشانەوھ. ھەزرتى عومەر گىيانى براكەيى دەدا بەسەر
گىيانى خۇيدا. زەيد زىرنكەي لەبەر كرد و پرسى:

- نىستا دلت نارامى گرت برام؟

حه زره تی عومەر به خه نده وه وتی:

- به لئی .

براکه ی وتی:

- خوا لیت رازی بیت.

ئینجا دووباره زرتکه ی داکه نده وه و دایه وه.

- ئەم زرتیه بۆ خۆت پئوستتره.

حه زره تی عومەر هه رچه نده تکای کرد و هه ولی دا، به لام نه ی توانی
براکه ی رازی بکات زرتکه ی لیوه ریگرت. به م شیویه هه زره تی زهید و
حه زره تی عومەر به ره وه مهیدانی جهنگ به رپرتکه وتن.

جهنگ له وه پهری سه ختیدا بوو. موسولمانان که به ئومید و خه یالی
شه هیدبوونه وه ده جهنگان، له ماوه یه کی زۆر که مدا بیباوه رانیان توشی
شکست کرد.

کاتیک وا دهرکهوت که موسولمانان سه رکه وتوون، ئەو تیر
هاوژانه ش که پیغه مبهری خوا پئی وتبوون: ”ته نانهت نه گهر له
حالی کدا جهنگیش ته واو بیت، هه تا من پیتان نه لیم، جینگه کانتان به جی
مه یلن.“ هاتنه خواره وه بۆ ناو مهیدانی جهنگه که. سه ربازه کانی
دوژمنیش هه ر به دوا ی هه لیکی وادا ده گهران، بۆیه یه کسه ر به ده وری
کیوه که دا سوورانه وه و له دوا وه هیرشیان کرد. به م شیویه موسولمانان
که وتنه نیوان دوو به رداشی جهنگه وه.

ئەو سه رکه وتنه ی خه ریک بوو وه ده ست که ویت، گۆرا به دۆران.
له م ساتانه شدا دهنگۆی مردنی پیغه مبهری خوا ﷺ بلا بووه وه.

هەندێچ لە هاوێلان کە گۆتیان لەم هەوایە بوو، دەیانوت:

- ئەگەر پێغەمبەری خوا مردبێت، ئەم کارە لێردا تەواو ئەبێت.

نا لەم کاتدا حەزرتی عومەر و زەید هاواریان کرد:

- مادام پێغەمبەری سەرور وەفاتی کردووە، ئەوا ئێمەش تا شکانی شمشێرەکانمان دەجەنگین و شەهید دەبین.

بەم شێویە دیسان هێرشیان بردووە. دواتر ئەوانەى کە بینیان پێغەمبەری خوا زیندوو و نەمردوو لە دەوری کۆبوونەووە.

جەنگ بەجۆرێک کۆتایی هات کە بە خواستی موسوڵمانان نەبوو، هاوێلانیش خۆیان دایە پال کۆی ئوحد.

ئەبوسوفیان لێیان نزیک بووێوو هاواری کرد:

- موحمەد لە ناوتاندايە؟ ئەى ئەبوێکر لە ناوتاندايە؟

وێلام نەبوو، بۆیە بە بیباوەرانی وت: "هەموویان مردوون." بەلام حەزرتی عومەر رضي الله عنه رووبەرۆی بووێوو و وێلامى دایەو:

- هەموومان سەلامەتین و نەمردوین.

ئەبوسوفیان، لەپای ئەم وێلامە رووی کردووە بەلای بیباوەرانداندا و وتی:

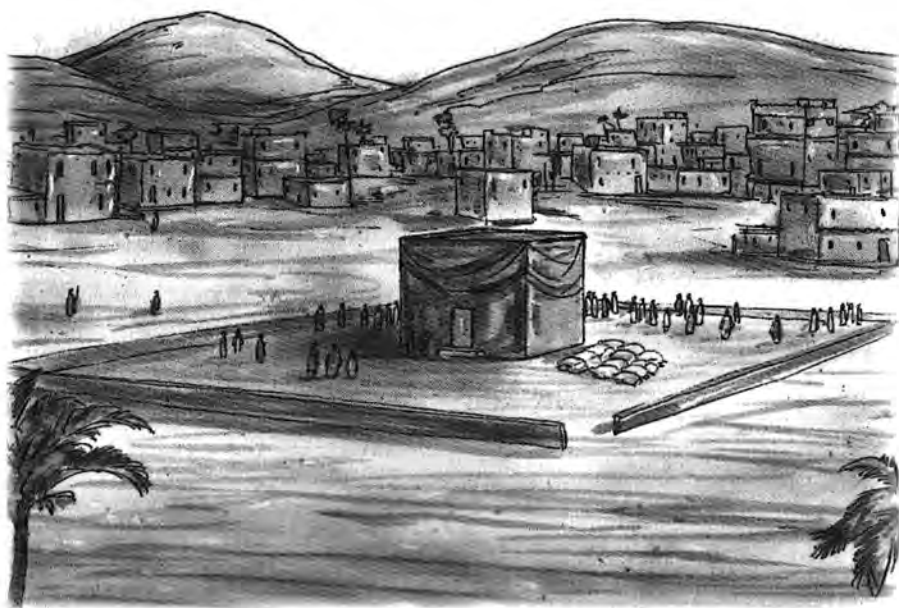
- با دیسان هێرش بکەینەو.

سەفحانی کۆری ئومەییە بەرپەرچی قسەکەى دایەو و وتی:

- با بگەرێینەو. چونکە هەتا ئەوانەى دەوروبەرى نەکوژین

ناتوانين بگهينه محمد. با نهم سهرکهوتنه مان نه گۆرپين به شکست.
دوژمنه کان گه پانه وه بو مه ککه. موسولمانانیش جار تکی تر
شونيان کهوتنه وه و ترسيان خسته دلّی بیباوه پانه وه.

* * *

رېڭكه وتن

له سالی شهشی کۆچیدا پیغه مبهری خوشه ویست ﷺ له گه له
 هاوه لانیدا به مبهستی ته وافی که عبه و عومره رېڭکی مه که بیان
 گرتنه بهر. کاتیک نزیکی مه که بوونهوه، نوئنه رنکیان بو لای
 بیباوه ران نارد. نوئنه ره کهش به بیباوه رانی راگه یاند که نه وان بو
 شهر نه هاتون بو خوده بییه.

پیغه مبهر ﷺ ویستی بو نه مبهسته حه زرتی عومره (په زای
 خوی لیبت) بنیریت بو مه که، به لام حه زرتی عومره وتی که
 له مه که دا دوژمنی هیه، بویه پیشنیاری کرد حه زرتی عوسمان

بنیزن. نهم پیشنیارهش قبوولکرا و هزرهتی عوسمان (پره‌زای خوی لیبیت) نیردرا بو مه‌ککه.

بیباوه‌ران زور له هزرهتی عوسمان تووره بوون، بویه دستبه‌سریان کرد. نهم پروداوهش وا گه‌یشته‌وه به موسولمانان که هزرهتی عوسمان کوژراوه. پیغه‌مبهری خوا ﷺ بهم هه‌واله تا بلی نیگه‌ران بوو. به‌رامبهر بهم هه‌لسوکه‌وتهی قوره‌یشیه‌کان جگه له جه‌نگ چاره‌یه‌کی تر نه‌ده‌مایه‌وه. بویه پیغه‌مبهری سه‌روهه ﷺ به هاوه‌لانی فهرموو:

- خوی گه‌ورهو بالاده‌ست ، فهرمانی داوه به‌یعه‌تتان لیوه‌رگرم.

له‌پاش نه‌مه، نزیکه‌ی هه‌زار و چوارسه‌د هاوه‌ل، به‌یعه‌تیان دا که به‌دریژای ته‌مه‌نیان لای پیغه‌مبهری خوا بن.

به‌لام پیغه‌مبهری خاوه‌ن شه‌فه‌قه‌ت دانی به‌خویدا گرت و بریاردرا له‌بری جه‌نگ له‌گه‌ل قوره‌یشدا چاوپیکه‌وتن بکریت. پاشان نه‌و چاوپیکه‌وتنانه‌ش به‌رینکه‌وتن کو‌تاییان هات. به‌پی نهم رینکه‌وتنه، هه‌ردوولا به‌دریژی ده‌سال جه‌نگیان دژی یه‌ک به‌رپا نه‌ده‌کرد، موسولمانه‌کانیش ده‌گه‌رانه‌وه و بو‌سالی دواتر ده‌هاتنه‌وه بو‌عومره، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر که‌سیک له‌مه‌ککه‌وه بو‌مه‌دینه‌هه‌لیت ده‌گه‌رینریته‌وه، به‌لام نه‌گه‌ر له‌مه‌دینه‌وه بیت و خوی بداته پال مه‌ککه‌یه‌کان، نه‌وا ناگه‌ره‌ینریته‌وه.

مه‌رجه‌کان زور قورس بوون. نهم بارودوخه‌ش موسولمانانی زور دلته‌نگ کرد. پیغه‌مبهری خواش ﷺ نهم رینکه‌وتنه‌ی بو‌ناینده‌ی ئیسلام زور به‌گرنگ ده‌بینی. چونکه نهم رینکه‌وتنه‌ه‌وه‌ی

دەگەیاندا كە بېباوەرانی مەككە دانیان بە بوونی دەولەتی ئیسلامدا دەنا. لە دواى ئەم رێككەوتنەووە هەركەس كوێی پێج خۆشبیئت، دەتوانیئت بۆى بروات. بەم شیوەیهش جوانییهكانی مسوڵمانان و ئیسلام بۆ هەموان ئاشكرا دەبوو. بەلام ئەو هاوئانەى بۆ تەوافى كەعبە هاتبوون ناپهزاییان دەربرى. یهكێك لهوانەى ناپهزاییان دەربرى حەزرەتى عومەر (پهزای خواى لیبیئت) بوو، ئەوئەبوو لە پیغه مبهرى خواى پرسى:

- تۆ پیغه مبهرى خوا نیئت؟

- بەلى، من پیغه مبهرى خوام.

- ئەى دینی ئیمه حەق و ئەوئەى ئەوانیش باتل نییه؟

- با، وایه.

- دەى كەواته بۆچى رینگه دەدەى سەرورەى بۆ ئەوان بیئت؟

- من پهروهردگارم چۆن فەرمانى پیکردووم، ئەوه دەكەم.

حەزرەتى عومەر كە نەیدەتوانى ئەم گهراڤانەوئەیه لەناخیدا هەرس بكات و بیشارتتەوه، بەردەوام بوو لە پرسىار كردن:

- ئەى نەتوت تەوافى كەعبه دەكەین؟

پیغه مبهرى نازیزمان ﷺ پێج ئەوئەى لە پرسىارهكان بیزار بیئت، وهلامى دەدایهوه و فەرمووى:

- بەلى، وام وت.

حەزرەتى عومەر هەر ئەوئەندەى ئەوئەى بەجیهیشت، یهكسەر

ترسیك كهوته ناخیهوه. داخۆ تۆ بلیی له بهرامبەر پێغه مبهری خوادا زیاده پۆیی کردییت؟ بهم ترسهوه ماوهیهك لهو ناوهدا هات و چوو. سهرههجام دهنگیکی بیست كه وهك نهوه وابوو ناوی كۆلار بكرییت به سهرتاپای گیانیدا:

- له كوێی عومهرا؟ پێغه مبهری خوا بانگت دهكات.

ههزرهتی عومهرا (رهزای خوای لیییت) له بهر خۆیهوه دهیوت: ”مال وێرانی عومهرا، نهتدهتوانی ئهه زمانهت راگری.“ بهدهم ئهه قسانهوه گهیشهت خزهتی پێغه مبهرا.

كاتیک پرووخساری دهه به خندهی پێغه مبهری خوای بیی، بو که میکیش یی دلی هیور بووهوه.

پێغه مبهری نازیزمان ﷺ، سورهتی فهتی خویندهوه که تازه بوی دابه زیبوو و مژدهی نهوهی پیده دان که ئهه ریککهوتنهی له روالهتدا وهك دۆران ده بیی، له راستیدا سهرکهوتنی مسولمانانه.

* * *

جینشینى ھەلبژێردراو

پێغەمبەرى نازىزمان ﷺ لە سالى دەى كۆچيدا بۆ جيهانى
 نەبەدى كۆچى داوى كرد. لەپاش ئەویش ھەزرەتى ئەبوبەكر
 (پەزای خۆى لىبىت) ەك جینشین ھەلبژێردرا. ھەزرەتى عومەر

له سەردەمی ئەودا وەك یاریدەدەری حەزەرتی ئەبویەكر كاری دەكرد. له سەردەمی حەزەرتی ئەبویەكردا (پەزای خۆی لیبت) موسولمانان تا ناوجەرگەیی دەولەتی بیژەنتی و فارس چوون و ئیسلامیان بە خەلكیكی زۆر ناساند. حەزەرتی ئەبویەكر كە كەسێك بوو ئەبویەری دادپەرورەر بوو، دواي دوو سال و دوو مانگ له جینیشینی كوچی دوايي كرد.

حەزەرتی ئەبویەكر (پەزای خۆی لیبت) پیش وەفاتی نەخۆش كەوت، پاش نەخۆش كەوتنیشی پیشنوژیی بو حەزەرتی عومەر بەجێهێشت. بەم هەلۆستەیی ئەوێ پێشاندەدا كە پێشنیازی ئەو دەكات له دواي خۆی حەزەرتی عومەر بكرێتە جینشین. هەر بو ئەم مەبەستەش یەكە یەكەیی هاوێڵە پێشەنگەكانی بانگ كرد و ئەم بابەتەیی له گەلدا باسكردن. له پێشدا بابەتەكەیی لای عەبدووررەحمانی كۆری عەوف كردهوێ كە یەكێك بوو له مژدەپێدراوانی بەهەشت و لێی پرسی:

- رات چۆنە دەربارەیی عومەر؟ پێتباشە ئەو ببێت بە جینشین؟

عەبدووررەحمانی كۆری عەوف وەلامی داپەوێ و وتی:

- تۆ عومەر له من باشتر دەناسیت.

حەزەرتی ئەبویەكر وتی:

- تەنانەت گەر بیركردنەوێ تۆ بەم شیوێهەش بی، دەبێت ئیستا

بوچوونی خۆت بلیت.

عەبدووررەحمانی كۆری عەوف بەم شیوێهە وەلامی داپەوێ:

-عومەر شایستهی ئەم بەرپرسیار ئیتییه، بەلام زوو تورە دەیت. حەزرەتی ئەبویەکر، بەنۆرە بۆچوونی حەزرەتی عوسمان، ئوسەیدی کورپی حوزیر و هاوئەلەکانی دیکەیی وەرگرت. هەموو لەسەر هەمان قسە کۆک بوون: ”لەپاش تۆ کەس نییه لە عومەر باشتەر بیت. ئەو گونجاوترین کەسە بۆ جینیشینی.“

لە پاش ئەمانە حەزرەتی ئەبویەکر بە حەزرەتی عوسمانی وت کاغەز و قەلەم بهیئیت. حەزرەتی ئەبویەکر کاغەز و قەلەمەکی گرتە دەست و نووسی: ”عومەری کورپی خەتتاب، لە جینگەیی خۆم وەک جینیشین پینشیار دەکەم. گوتراوەی ئەو بکەن. بەم شیویەش، کارێکی باش و چاکم لەبەر خوا و پیغەمبەرەکی کردووه.“

ئەم بۆچوونەیی خستە بەردەم راویۆچوونی موسولمانان:

- عومەرم لەجینی خۆم هەلبژاردووه، لێی پازین؟ قبوولی دەکەن؟

ئەو موسولمانانەیی لەوی بوون بەیدەک دەنگ هاواریان کرد:

- قبوولی دەکەین و پازین.

لە ناو قەرەبالغیەکەو دەنگێکی گر بەرزبووهوه. دەنگی حەزرەتی عەلی بوو.

- بەجۆرێک پازین کە ئەگەر جگە لە عومەر کەسیکی تر بوایە قبولمان نەدەکرد.

بەم شیویە حەزرەتی عومەر وەک جینیشین هەلبژێردرا.

* * *

خزمه تگار

هزرتی عومر (په‌زای خوی لبیت)، خیرایه‌کی به‌رچاری به هه‌لمه‌تی فتوحات به‌خشی. ده‌یوست هه‌رچی زووتره‌ناوی خوادات به‌گوتی هه‌موو دونیادا. به‌هیت‌ترین ده‌وله‌ته‌فه‌رمان‌په‌واکانی نه‌و سه‌رده‌مه، نیم‌پراتۆریه‌تی بیژه‌نتی و فارسی ساسانی بوون. له‌شکره‌که‌ی عه‌مری کۆری عاس، فه‌ت‌حی فه‌له‌ستین و میصری

کرد. شاری قودسیش که هر له سهرده می هزرهتی سوله یمانهوه
جینگایه کی پیروژ بوو، له فهله ستین بوو. پینغه مبهری خوشه ویستیش
له شهوی میعراجدا چووبووه مزگهوتی نه قسا له قودس. عهمری
کوپری عاسیش (پرهزای خوای لیبت) پیش قودس، ههستا به فتح
کردنی شاره کانی چواردهوری، ئینجا به دوایدا گه مارۆی قودسیشی
دا.

هیزی مه سیحیی فرمانپه وای قودس زۆر بهرگه یان نه گرت و
خۆیان دا به دهسته وه و پینشیازی ناشتیان کرد. به لام داوایان کرد
هزرهتی عومهر واژۆی ریکه وتنی ناشتی بکات و وتیان که
کلیلی قودس ته نها دهدهنه دهستی فرمانپه وای دهولهتی موسولمانان.
پاش پیداگریان له سهر نهم داواکاریه، موسولمانان ناچار بوون
ههوال بو هزرهتی عومهر بنیرن.

هزرهتی عومهر (پرهزای خوای لیبت) پاش دیدار و پراگۆرینه وه
له گه ل هاره له پینشهنگه کاندا، هزرهتی عهلی (پرهزای خوای لیبت)
له جینگه ی خۆی دانا و له گه ل خزمه تکاره که ی به رهو قودس که وتنه
پئی.

به لام به ههر دو کیانه وه ته نها وشترکیان پیبوو، که نهویش هی
هزرهتی عومهر بوو.

نه وه بوو ههر دوو کیان به نۆره دهچوونه سهر پشتی حوشتره که. له
دوای چه ندین رۆژ له سه فهر و له کۆتاییدا له قودس نزیک بوونه وه،
ئیتیر نۆره ی خزمه تکاره که بوو له سهر پشتی وشتره که بیت. به لام
خزمه تکاره که ی نهمه ی به لاره جوان نه بوو نهم له سهر وشتره که بیت

و ئەمیری باوەردارانیش بە پێی ھروات، بۆیە بە ھەزرەتی عومەری
وت :

- ئەھ ئەمیری ئیمانداران، ھەرموو ئیوھ سەرکەونە سەر پشٹی
وشرەکە.

ھەزرەتی عومەر بە پێداگریھوھ ھەرمووی :

- نەخێر، نۆرەھ تۆیە سەرکەوئیت.

ھەزرەتی عومەر (پەزای خوای لیبیت) چۆکی بە وشرەکە دادا،
بەلام خزمەتکارەکە پێداگریکرد و وتی :

- من خزمەتکارێکم، بەلام ئیوھ ھەرماندەھ دەولەتییکی مەزنن،
ناییت خەلکی قودس بەم حالەوھ بتانبینن.

- ناییت ھەر تەنھا لەبەر ئەوھ جینشینم، نۆرەکەھ تۆ بگرم.

دواتر خزمەتکارەکە لەسەر پشٹی وشرەکە و ھەزرەتی عومەریش
بە پیادە درژەیان بە رینگەکەیان دا.

سەرەنجام خزمەتکارەکە لەسەر پشٹی وشرەکە و ھەزرەتی
عومەریش بە پیادە چوونە ناو شارەکە.

کە لە قودس نزیک بوونەوھ، ئەبوعوبەیدە و ھەرماندەکانی دیکە
چوون بۆ پیشوازی کردنی. کاتیئک ھەزرەتی عومەریان بە جل و
بەرگیئکی سادە و خاکییەوھ بینی، سەرسام بوون. ترسان جل و
بەرگیئکی ناوا، لەرزە بخاتە متمانەھ خەلکی قودسەوھ. بۆیە داوايان
لێکرد جلیئکی باشترە پێوئیت بەلام ھەزرەتی عومەر داواکەیانئ
رەت کردەوھ و وھلامیئکی پەند نامیئزی دانەوھ.

- ئەو ناو و ناوبانگەمى خوا بە ئىمەى بەخشيۋە تايىبەتە بە دىنەكەمان. بۇ كەسى خۇشمان سادەىى بەسە.

پاشان بە پىي ئەو پىنكەوتنەى كە واژۆ دەكرا، گيان و مال و سامانى خەلكى شارهكە دەپارژرا. ھەرۋەھا لە بەجىگەياندى ئايىن و برواى خۇياندا سەربەست دەبوون و درىژەيان بە كارەكانيان دەدا. بەلام دەبوایە باجيان بە دەولەت بدابايە.

خەلكى قودس زۆر پەرۇش بوون بۇ بينىنى حەزرتى عومەر. كاتىك بە جل و بەرگىنكى سادەشەۋە دەركەوت، بۇيان پروون بووۋە كە چەندە مرۇفئىكى خاكىيە و ھەموان پىي سەرسام بوون. بينىنى سەرۆكى دەولەتپىكى مەزن و ئەمىرى باۋەرداران بە خاكىتپىيەكى لەم جۆرەۋە و ھەلسوكەوت كەردنى ۋەكو تاكىكى ئاسايى ناو خەلك، بووۋە ھۆى نەرم بوونى دلىان لە بەرامبەر ئىسلامدا. ئەۋە بوو بە ھاتنى حەزرتى عومەر كلىلى قودس تەسلىمى موسولمانان كرا و قودسى پىرۇزىش بە نازادى شاد بووۋە.

* * *

ئەو مندا لانەھى ئەبرسا دەگريان

حەزرەتى عومەر (پەزاي خواي لىبىت) شەو و پۇژ كارى دەکرد
بۇ پەواندەو و چارەسەرکردنى كىشەي خەلكى. لە يەكيتك لەو
شەوانەدا كە زۆر سەرقال و هىلاك بوو، لە گەل ھاوئەلەكەيدا بە
شەقامەكانى شاردا دەگەران. بينيان وا لە دوور ناگرنك دەگریت.

حهزرهتی عومهر له هاوه له که ی پرسى:

- دهییت کی، ئەو ناگره ی کردییته وه؟

- نازانم قوربان.

- رهنگه ئەو رېنوارانه بن که له بهر سه رما نه یان توتانیه درێژه به رېنگه که یان بدهن.

- منیش وه که جهنابتان بیر ده که مه وه.

- ده لئی چی، برۆین بزانی چیه؟

- کارێکی باش دهییت.

پاشان به رهو سه رچاوه ی ناگره که به رپیکه وتن. شوینی ناگره که تا بلئی دوور بوو. به دهم قسه وه رېنگه که یان بری و له ناگره که نزیک بوونه وه. ئەو دیمه نه ی به رچاویان که وت، هه ردووکیانی سه رسام کرد. بینییان وا ئافره تیکی به ته مهن و چهنه مندالێکی چاو به فرمیسک به دهوری ناگره که دا گرمۆله بوون. هه زرته ی عومهر له ئافره ته به ته مه نه که ی پرسى:

- رېنگه ده ده ی بیمه پێشه وه؟

ئافره ته به ته مه نه که وتی:

- نه گه ر به نه ته ی چاکه وه دیت، به خیریییت. نه گه رنا برۆ ونه.

حه زرته ی عومه رپیی وت که به نه ته ی چاکه وه هاتوه، پاشان لیبیان نزیک بووه وه.

- نه مه چ حالیکه ئیوه ی تیدان؟

نافرته که پاش ناهیککی قوول دهستی به قسه کرد:

- له بهر نهوهی مالمان نیه، که وتووینه ته نهم دهشته. دهمه ویت بهم
ناگری لیره کردوومه ته وه، منداله کان گهرم بکه مه وه.

هه زرت عومهر (پرهزای خوی لیبیت) ناماژهی بو گریانی
منداله کان کرد و پرسى:

- نهی منداله کان بوچی ده گرین؟

نافرته که له دوای تیکدانی ناوی ناو مه نجه له که وتى:

- له برساندا.

خه لیفه له مه نجه له که نزیك بووه وه و ته ماشایه کی ناوی کرد:

- نهی له ناو مه نجه له که دا چی تیدایه؟

- ناوی تیدایه، خوّم وا پیشان دهدهم که چیشت لیده نیم، چاوه ری
ده کهم تا منداله کان خویان لیده که ویت. نینجا پشتی راست کرده وه و
هه ستایه سهر پیج. پاش نهوهی پارچه دارنکی خسته بن مه نجه له که،
دهرده دلی خوی بو کرد:

- له مالی دنیا نه نارد شک ده بهین، نه خوی... عومهری
خه لیفه هیچ ناگای له نیمه نییه. خوا له سهر نه مه لئی ده پرسیتته وه.

نینجا له شوینی خوی دانیشته وه.

نهم قسانه ی نافرته که ناخی هه زرتی عومهری هه ژاند:

- خوا بتان بووریت، ناخر عومهر له کوپوه ناگاداری حالی نیوه

بیته؟

- نەى چۆن بەخۆى دەلئىت سەر كردهى موسولمانان و ئاگائى له
حالى ئىمەش نىيە؟

حەزرەتى عومەر ناماژەى بۆ ھاوئەلەكەى كرد تا برۆن. ھەر
كە ئەوئىيان بەجىھىشت، يەكسەر بەرەو گەنجىنەى خوار دەمەنى
بەرپىكەوتن. حەزرەتى عومەر له فەردە ئار دەكان نزيك بوو ەو و
فەر مووى:

- ئەم فەردەيە بدە بە كۆلما و تۆش سەتلە رۆئىك ھەلگەرە.

ھاوئەلەكەى وتى:

- قوربان، گەر مۆلەتم بەدى من فەردە كە ھەل دەگرم.

- نەخىر، بىدە بە كۆلما.

كە ھاوئەلەكەى بۆ ھەلگەرتنى فەردە كە پىدا گرى كرد، حەزرەتى
عومەر تورە بوو و فەر مووى:

- ئايا تۆ دەتوانىت لە قىامەتدا تاوانەكانى من ھەلگەرى؟

ھاوئەلەكەى له بەرامبەر ئەم وتەيدە نەيتوانى ھىچ بلىت.
حەزرەتى عومەر فەردە كەى دا بە پشتىدا و لە گەل ھاوئەلەكەيدا بە
ھەنگا و گەلئىكى خىزاو گەرانەو بۆ لای پىرەژنەكە و نازوقەكانىيان
پىدا.

ئافرەتەكە بە ئەو ئارد و رۆنەى كە بۆى ھىنرابوو خوار دنى
ئامادە كرد. پاشان لە لايەكەو ە مندا لەكانى تىر دە كرد، لە لايەكى
ترىشەو ە دوغائى خىزى بۆ دە كردن. بە ستايش كەردنەو ە وتى:

- خوا پاداشتی چاکه کەت بداتەو. تۆ لە عومەر زیاتر شایستە
مەقامی جینشینیت.

حەزرەتی عومەر بەم وتانە دلی نارام بوو. سەیرئەکی مندالەکانی
کرد و ئینجا سەیرئەکی ئافرەتەکە ی کرد و وتی:

- سەبەینی بچۆ بۆ لای خەلیفە و باسی بارودۆخی خۆتانی بۆ
بکە. بەلکو مۆچەیه کتان بۆ بېریتەو، ئەم مندالانەش لە برسیتی
رەزگار یان دەیت.

مندالەکان بە سکی تیرەو هەندیک یاریان کرد و پاشان خەویان
لێکەوت.

حەزرەتی عومەر بە بینینی ئەم بارودۆخە زۆر دلخۆش بوو، بە
دلیکی ئاسوودەو ئەو ناوای بەجێهێشت.

بۆ رۆژی دواتر، ئافرەتەکە بیج کات بە فیرۆ دان چوو بەردەم
دەرگای خەلیفە. کە چوو ژوورەو بە کسەر واکی و پرم. خۆ ئەمە
هەمان ئەو پیاویە کە دوینج شەو فەردە ئاردی دابوو بە کۆلیدا و
بۆی هینابوون. بۆیە لێی پرسی:

- تۆ ئەو پیاو بەخشنەیه نیت کە دوینج شەو هاتیت بۆ مالی
ئیمە؟ بۆچی خۆت نەناساند؟

حەزرەتی عومەر بەم شیویە وەلامی دایەو:

- گەرنگ ناسینی عومەر نییە، بەلکو بەجێگە یاندنی
پۆستیەکانی ئیویە.

ئەو بوو گۆپی بۆ هەموو دەرد و مەینەتیەکانی ئافرەتەکە گرت.

پاشان مۆچەيەكى بۇ بىر يەۋە و كۆتايى بە كىشە كانى ھىنا. ئەمجارەيان
ئافرەتەكە ھەم سەرسام، ھەم دۇشاد بوو. بەدەم دوعا كىردنەۋە بۇ
خەلىفە، ئەۋىي جىھىشت و گەرايەۋە بۇ لاي مىندالە كانى.

* * *

دهيٽ ڪي سزا بدريٽ؟

ڪات نيوهه شهو بوو. له بهر درهنگي ڪاته ڪه ڪهس لهو ناوه دا نه ده بينرا. هه زه ته عومهر و عه بدوره حماني ڪوري عهوف (په زاي خويان ليٽيٽ) پيڪه وه هاتبوننه دهروه و بهناو ڪولانه ڪاني شاردا ده گه پان. له خانويه ڪي يه ڪ قاتي بچووه ڪه وه دهنگي ڪيان بيست. هه زه ته عومهر له عه بدوره حماني پرسى:

- ده زاني نه مه مالي ڪيٽه عه بدوره حمان؟

- نازانم.

- نه مه مالي په بيعه ڪوري نومه بيهه. له ژوره سه خوشن. خواردويانه ته وه و هاوار ده ڪن و ده قيژنن. ده ليٽي چي، بچينه ژوره وه و ته ماشايه ڪه بڪهين؟ ڪي ده زانيت بهم نيوه شه وه له چ حال ڪدان. بروين بي نه وهي دهه و دراوسيان هه راسان بڪهين، بيانگرين و سزايان بدهين.

عه‌بدورره‌حمانی کورپی عه‌وف به‌سه‌رسامیه‌وه سه‌یری‌ه‌زه‌رتی
عومه‌ری‌کرد و به‌ده‌نگینکی‌پر گومانه‌وه‌فهرمووی:

- نه‌گه‌ر وا‌بکه‌ین، نه‌وا‌ئیمه‌سزای‌نه‌وان‌نا‌ده‌ین، به‌لکو‌نه‌وان
سزای‌ئیمه‌ده‌دن.

ه‌زه‌رتی‌عومه‌ر به‌ه‌په‌ساوییه‌وه‌فهرمووی:

- نه‌وه‌تۆ‌ده‌ئیی‌چی؟!!

عه‌بدورره‌حمانی کورپی عه‌وف (په‌زای‌خوای‌لیبیت) بو‌ی
رپونکرده‌وه:

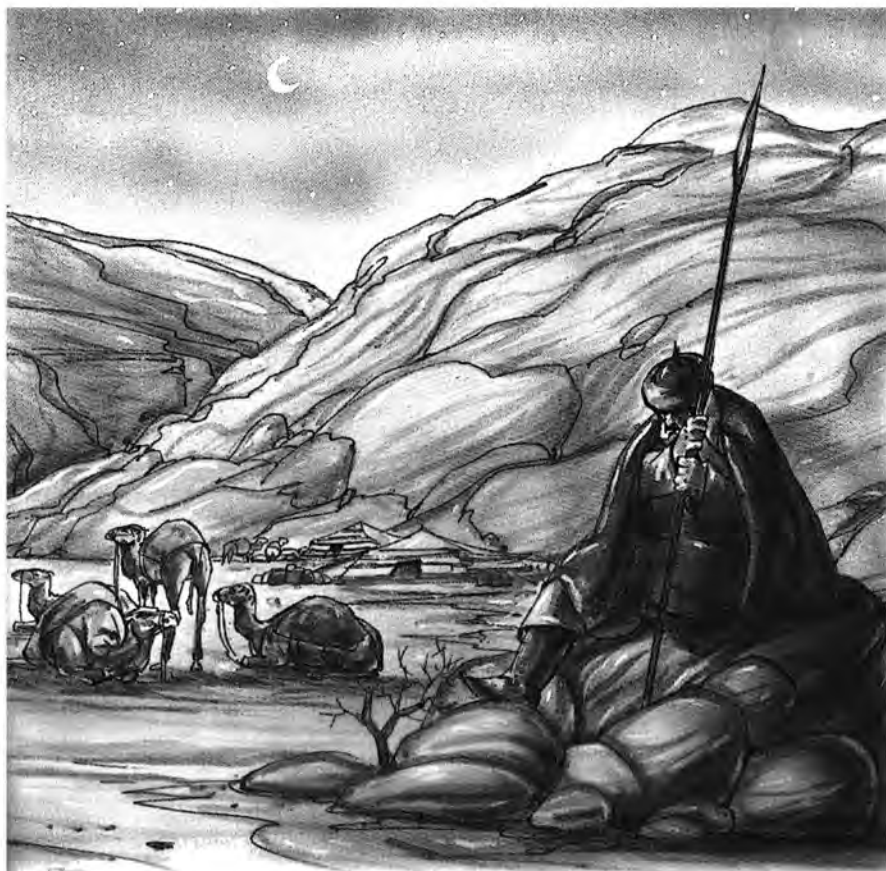
- خوای‌گه‌وره‌ده‌فهرمویت: ”به‌دوای‌عه‌یب و عار و که‌موکورتیه
شاراوه‌کانی‌خه‌لکیدا‌مه‌گه‌رین.“ ئیمه‌ش‌به‌م‌نیوه‌شه‌وه، گه‌ر‌سه‌رقالی
گه‌ران‌بین‌به‌دوای‌عه‌یب و عاری‌خه‌لکیدا و به‌ته‌ما‌بین‌ناشکرایان
بکه‌ین. نه‌و‌کاته‌له‌راستیدا‌کاره‌که‌ی‌ئیمه‌مایه‌ی‌سزادان‌ده‌بیت.

له‌پای‌نمه‌ه‌زه‌رتی‌عومه‌ر‌فهرمووی:

- راست‌ده‌که‌یت، من‌هیچ‌به‌م‌شیوه‌ی‌بیرم‌لی‌نه‌کردبووه‌وه.
هه‌رچی‌زوه‌با‌لیزه‌دوورکه‌وینه‌وه.

له‌کاتیکدا‌به‌خیزایی‌نه‌و‌ناوه‌یان‌به‌جیده‌هیشت، ه‌زه‌رتی‌عومه‌ر
(په‌زای‌خوای‌لیبیت) له‌به‌ر‌خۆیه‌وه‌به‌نه‌سپایی‌ده‌یفه‌رموو: ”خو
مرۆف‌له‌و‌دۆستانه‌ی‌بیه‌ش‌نه‌کات‌که‌دروست‌بیر‌ده‌که‌نه‌وه. وه
که‌سیش‌له‌سه‌ر‌بیرورای‌خۆی‌ده‌مارگیر‌نه‌کات.“

* * *

کاروان

نافره‌تیک له‌ناو کاروانه‌که‌دا ته‌واو له رپیکردن ماندوو ببوو،
 بۆیه وتی: “ئه‌وه چه‌ند رۆژه به‌رپۆه‌ین، به‌پراستی ماندوو بووم”
 میژده‌کەشی بیزار بوو، چاوه‌پ‌وان بوو کاروانه‌که چی زووتره‌ مۆل
 بدات. به‌لام بۆ هیور کردنه‌وه‌ی هاوسه‌ره‌که‌ی وتی:

- که‌میک‌ی تر نارام بگره‌.

نافرته که دوو مندالە که ی پیشاندا و به پرووی میرده که یدا
هەلشاخی:

- نابینیت بووه به ئیواره. وا کهش و ههواش هیواش هیواش
سارد دهکات. سهره پای ئەمانهش مندالە کان برسین و کاروانه کهش
ماندوو، به سهرقافلە بلێ با له جینگه یه کی گونجاو بوهستین .

بویه میردهی داماو وتی:

- با قسهی تو بیت.

ئینجا به راکردن رویشته بهرهو سهرهتای کاروانه که. چوو
لای سهرقافلە که و بارودۆخه که ی تیگه یاند. سهرقافلە که که سیکی
به ته مهن بوو و له بارودۆخه که تیده گه یشت، بویه وتی:

- باشه، له جینگه یه کی گونجاو مؤل ددهین.

میردی نافرته که به دلشادیوه گه رایه وه و وتی:

- ته واو خانم. که جینگه یه کی باشیان دۆزیه وه، مؤل ددهین.

دلخۆشی نافرته که له چاوانیدا ده خوئرایه وه. خیرا گه رایه وه بو
لای مندالە کان.

کاروانه که گه یشته گۆره پانینکی تهخت و به تال. ئەم شوئنه له
دهورویه ری مه دینه بوو.

پیری سهرقافلە که دهستی بهرز کرده وه و ولاخه کانی وهستاند. به
جوړیک که هه موان گوئیان لئی بیت قسهی کرد و وتی:

- نا لیره دا مؤل ددهین. ئەمشه و باش پشوو بدن. به یانی زوو

دەكەوينە پى.

ئەوئەندەي نەبرد دەست كرا بە ئامادەكارىيەكانى مانەوہ.

نافرەتەكان چىشتىيان ئامادە كرد و پىاوانىش چادردەكانيان ھەلدا.
دواترىش بۆ پەرس و پراکردن بۆ سەفەرى رۆژى دواتر لە چادرىكدا
كۆبوونەوہ. يەكىكيان وتى:

- ھەموومان زۆر ماندووین. سەرەپای ئەوئەش نازانین ئىرە كوئىيە.
ئەي ئەگەر شتىكمان لىج بەسەرھات؟

سەرقالەش لە بىرکردنەوہيەكى قولدا بوو. پاش ئەوئەي گوئى لە
ھەموويان گرت، وتى:

- ھىچ خەمتان نەيىت، من ئەم ناوہ شارەزام. ئەو شارەي كە
پووناكەيەكانى لىرەوہ ديارە خەلكەكەي موسولمانن. ھەرگىز لەوانەوہ
زىانمان پىناگات.

كەسىكى دىكەش وتى:

- منىش بىستووہ، دەلین موسولمانەكان كەسانى متمانەپىكراون.
بەلام ئىمە مەسىحىن، دەترسم لەبەر ئەوئەي لەسەر ئايىنەكەي ئەوان
نن، خراپەمان بەرامبەر بكەن.

سەرقالەكە دواي ئەوئەي گوئى لە قسەي ھەموان گرت، وتى:

- راستە. پىشىنان لەخۆرا نەيانوتووہ مالى خۆت بگرە و سەگى
كەشىش بە دز مەزانە. مادام وايە دەيىت ئىمەش بە درىژايى شەو
ئىشكگر دابنىين.

پاش پارس و پرا، شەش گەنج ھەلبژێردران. ئینجا گەنجەکان
رۆیشتن بەرەو شوێنی ئیشکگرتنەکیان. خەلکەکی تریش نوستن.
پاش یەك دوو کاتژمێر گەنجە ئیشکگرەکان وردە وردە خەو
زۆری بۆ ھێنان. ئەمە لەبەر ئەوەی ئەمانیش وەك کاروانچییەکانی
تر چەندین پوژ بوو بە پینگەوہ بوون.

کە ئیشکگرەکانیش خەوتن، کەس نەمایەوہ ناگای لە کاروانەکە
بیئت. پێک لەم کاتەدا پیاویک ھات بۆ لای کاروانەکە. بەدەوری
کاروانەکەدا سووپایەوہ تا بزانیئت ئیشکگریان داناوہ یان نا. نەدەکرا
ئەم پیاوہ بەپەرۆشەش جگە لە ھەزرەتی عومەر کەسیکی تر بیئت.
بە ئومیدی دۆزینەوہی کەسیکی بێدار، جارێکی دیکەش
بەدەوری کاروانەکەدا سووپایەوہ. بەلام ھەموویان نوستبوون، بە
ئیشکگرەکانیشیانەوہ. ئەو شوێنەکی کاروانەکە مۆلی تیا داہوو،
شوێنیک بوو زۆر خەلکی جۆراوجۆری لێوہ تیپەر دەبوو. لەبەر ئەوہ
ئەگەری دزینی کەلوپەلە بەنرخەکانیان لە ئارادا ھەبوو.

پراستەوخۆ بەرەو لای عەبدوررەحمانی کوری عەوف چوو و
لە دەرگای دا. تەقەکی دەرگا بەو نیوہشەوہ، خورپەکی خستە دلێ
عەبدوررەحمانی کورپی عەوفەوہ. بۆیە لە شوێنی خۆی دەرپەری و
چوو دەرگاکی کردەوہ. کە ھەزرەتی عومەری لەبەر دەرگا بینی
سەرسام بوو و پرسی:

- خێرە، ئەی پێشەوای ئیمانداران؟

- خێر دەبیئت، خێر. تۆ خۆت نامادەکە، دەرپۆین.

- بۇ كۆي؟

- كاروانىڭ ھاتوۋە و لە كەنار شار مۆليان داۋە، ئىشكگريان نىيە. دەچىن پارىزگاربيان لى دەكەين.

- لە كۆيۋە ھاتوون و بۇ كۆي دەچن؟

- نازانم، ھەموويان نوستوون.

- باشە، قوربان. ھەر ئىستا دىم.

عەبدوررەھمانى كورى عەوف خۆي نامادە كرد و ھاتە دەرەۋە. ھەردووك پىكەۋە بە ھەنگاۋى خىرا بەرەو ئەو شوئنە پۈيشتن كە كاروانەكەي لىبوو. لە بەرزايىەك دانىشتن و دەستيان كرد بە پاسەۋانى.

خەو لە چاۋى ھەردووكيان تۇرابوو. لە بەرزايىەكەۋە دەرژەيان دا بە پاسەۋانىكردنى كاروانەكە، ئىشكگىرەكانىش ھىشتا ھەر نووستبوون. دۋاي ماۋەيەك يەككە لە گەنجەكان كەمىنك چاۋى كرددەۋە. ھەزرتى عومەر و عەبدوررەھمانى كورى عەوفى بينى. تىنەدە گەشت نايان ئەۋەي دەيبىنىت خەۋە يا راستى.

ئەۋەندە ماندوو بوو كە ديسان چاۋەكانى لىك نايەۋە. بەلام پاش ماۋەيەكى كەم لە پەرۋشىدا ديسان خەبەرى بوۋەۋە. سەرەتا واى بىر كرددەۋە كەوا رەنگە ئەم پىاۋانە دز بن. پرووى تىكردن و تاۋىكى باش تىي پروانين، ئىنجا لە خەيالى خۇيدا وتى: ”نەخىر، ئەمانە لە دز ناچن. ئەگەر نىەتيان خراب بوۋايە، مال و سامانەكەمانيان دەدزى و ھەلدەھاتن. وا ديارە سەرقافلەكە چەند پاسەۋانىكى بە پارە

گرتووه.“

بەربەبەیان نزیك بوووه و حەزەرتی عومەر و حەزەرتی عەبدوررەحمانی
كوری عەوف بیریان كردهوه كه ئیتر ئەركی ئەوان كۆتایی پێهاتووه،
بۆیه بۆ بەجینگەیانندی نوژی بەیانی، رپی شاریان گرتە بەر.

سەر لەبەیان یەكێك لە ئیشكگرەكان چوو بۆ لای سەرقافلەكە و
ئەوی كه شوو بینیبوو بۆی گێراییهوه، پاشان وتی:

- شوو تۆ ئەو دوو پاسەوانەت بەكری گرتبوو تا پاسەوانیمان
بەكن؟

سەرقافلەكە پاش ئەوی بە سەرسامی برۆكانی بەرز كردهوه و لە
گەنجەیی روانی، وتی:

- ئەو تۆ باسی كی ئەكە، پاسەوانی چی و شتی چی؟

گەنجەكە بە پەله وتی:

- ئەو دوو غەریبەیی شوو ئیشکیان بەسەرمانهوه گرت.

سەرۆکی کاروانەكە دەستیکی بەریشیدا هینا و وتی:

- نەخیر، من جگە لە ئیوه كەسم رانەسپاردبوو بۆ پاسەوانی.

سەرۆکی کاروانەكە لە ناخهوه خەم و ترستیکی سەیر دایگرتبوو.
ئەم هەوآله یەكسەر بەناو کاروانچییاندا بلاویبووه، هەمووان لە ترس
و دڵەراوكتیدا رایانكرد شەكەكانی خۆیان پشكنی. بەلام بۆیان
دەركەوت كه هیچی لێنەبراوه.

سەرقافلەكە وتی:

- که‌واپج ئەم پیاوانه دز نه‌بوون، هه‌بج و نه‌بج بۆ پاراستنی کاروانه‌که هاتوون.

ئەم پیاوانه کج بوون؟ بۆچی پاسه‌وانیی کاروانه‌که‌یان کردووه؟ هه‌موو کاروانچیه‌کان له خه‌یالی ئەمانه‌دا بوون.

سه‌رقافله‌که له گه‌نجه‌که‌ی که شه‌و خه‌به‌ری بوو‌بووه‌هه پرسى:

- گه‌ر ديسان بيان بينيته‌وه، ده‌يانناسيته‌وه؟

- به‌لى، ده‌يانناسمه‌وه.

سه‌رقافله‌که چووه سه‌ر به‌رزاييه‌ك و سه‌يرنكى شاره‌که‌ی کرد.

دواتر به گه‌نجه‌که‌ی وت:

- ناکرنت زۆر دوورکه‌وتبته‌وه. هه‌ر ئیستا برۆ و ئەو پیاوانه‌م بۆ

بدۆزه‌روه. بزانه کین و بۆچی پاسه‌وانیی کاروانه‌که‌یان کردووه.

گه‌نجه‌که به هه‌نگاوی خیرا رینگه‌ی شاری گرته به‌ر. که

گه‌يشته ناو شار هه‌زه‌ته‌ی عومه‌ر و هه‌زه‌ته‌ی عه‌بدووره‌حماني کورپى

عه‌وفى دۆزیه‌وه و به‌نه‌ینى ده‌ستی کرد به چاودێرى کردنیان. پاش

که‌مپک که‌سیکی بینى و یه‌کسه‌ر لێی پرسى:

- ئەوانه کین؟

- یه‌کێکیان هه‌زه‌ته‌ی عومه‌ره ئەوى تریشیان عه‌بدووره‌حماني

کورپى عه‌وفى هاوه‌لى نزیکیه‌تى.

گه‌نجه‌که باوه‌رپى به گوێی خۆی نه‌ده‌کرد. له دلی خۆیدا وتی:

”هه‌بج و نه‌بج ئەم کابرایه گالتهم له‌گه‌ل ده‌کات. سه‌رۆکی

دوله‌تینکی گه‌وره و گران که‌ی هی نه‌ویه پاسه‌وانیی بکات. “
بۆیه له چهند که‌سینکی تری پرسى. به‌لام چ عه‌جەب، هه‌موان
هه‌مان وه‌لامیان ده‌دایه‌وه.

گه‌نجه‌که چاری نه‌ما و، بر‌وای به‌وه‌لامه‌کان کرد. هه‌ر بۆیه‌ش به
راکردن به‌ره‌و کاروانه‌که گه‌رایه‌وه. سه‌رقافله‌که هه‌ر که گه‌نجه‌که‌ی
بینی، یه‌کسه‌ر لێی پرسى:

- کئى بوو؟ بۆت ده‌رکه‌وت؟

- به‌ئێ، دۆزیمه‌وه. به‌لام گه‌ر بلیم کئى بووه بر‌وام پیناکه‌ن.

هه‌مووان به‌ په‌رۆشه‌وه چاوه‌پ‌روان بوون، گه‌نجه‌که وتی:

- نه‌وانه‌ی پاسه‌وانییان کردین پێشه‌وا عومه‌ر و هاوه‌لێکی بوون.

پیاوه پیره‌که پێشته‌ر ناوی هه‌زرتی عومه‌ری بیستبوو، بۆ
د‌نیا‌بوون سه‌رله‌نوێ پرسیه‌وه:

- تۆ وتت عومه‌ر؟

- به‌ئێ، خودی سه‌رۆکی گه‌وره‌ی ده‌وله‌تی ئیسلام خۆی بوو.

سه‌رۆکی کاروانه‌که، که‌سینکی ریش سپی و دنیا دیده‌ بوو، به
کاروانچه‌یه‌کانی وت:

- هاو‌ر‌پ‌یان، ئەم هه‌لو‌تسه‌ جوانه‌ی عومه‌ر، له‌ دینه‌که‌یه‌وه
سه‌رچاوه‌ی گرتوه‌وه. من ده‌چم ده‌یدۆزمه‌وه و ده‌چمه‌ سه‌ر ئایینی
نه‌وه.

پاشان به‌ مه‌به‌ستی دۆزینه‌وه‌ی هه‌زرتی عومه‌ر که‌وته‌ رێ.

کاروانچییه کانیش نه یانتوانی له ژیر کاریگری نه و په فتاره به رزه
دهرېچن و پاش که میک شوین سهر قافلله که یان که وتن و هه موو
به جارنک وتیان

- نیمه ش ده مانه ویت موسولمان ببین.

هه موو پیکه وه چه زه تی عومه ریان دۆزیه وه. به دوور و دریتزی
قسه یان له گه لدا کرد. له کۆتاییشدا شایه تمانیان هینا و موسولمان
بوون.

* * *

خانووہ بچووکہ کہ

بالوئیزی روم، بۇ دیدارنکی سیاسی هاتبوو بۇ مه دینه. که هاته
ناو شار، یه کسه ر پرسیاری شوئنی کۆشکه که ی حدزرتی عومهری
کرد.

یه کیک وه لامی دایه وه و پی و ت:

- پيشه‌وای موسولمانان کۆشكى نيه. بهلكو دهر ووتىكى
دروه‌شاهوى كۆشك ئاساى هديه. له مالى دنياش تهنها خانويه كى
بچووكى ههزارانهى هديه و هيچى تر.

بالۆزه كەى رۆم پرۆى به مه نه كرد. چۆن ده بىت سەر كرده ك
كه سهرپهرشتى نهم هه موو خاكه ده كات، كۆشكىكى نه بىت.

بار و ديارى و شمه كه كانى له كه نارتك دانا و ده ستى كرد به
گه ران به دواى هه زه رتى عومهر دا.

پاش ماوه كه هه ر به پرسىار له خانوه كهى هه زه رتى عومهر
نزىك بووه. دوا هه مىن ئافره ت كه پرسىارى لى كرد، به ده ست
ئاماژهى بۆ كرد و وتى:

- نه وه تا نه و سهر كرده يهى تۆ به شو ئىندا ده گه رىت له ژىر نه و
دار خورما يه دا دانىشتوه.

بالۆزى رۆم سهر سام ببوو. سهر كرده يه كى ئاوا گه و ره و گران وا
پالى به دار خورما يه كه وه داوه. سهره راي نه وه ش يه ك سهر بازى لى نه ببوو
بۆ پارىزگارى كردنى.

هه زه رتى عومهر (ره زاي خواى لى بىت) ده ركى به وه كرد كه
بالۆزه كه به ره وه لاي نه و دىت. بۆيه هه ستايه سهر بىج و دواى
پىشوازى، فه رموى لى كرد دابنى شىت.

بالۆزى رۆمىش بانگه يشته كهى هه زه رتى عومهرى قبوول كرد
و له سى به رى دار خورما كه دا دانىشتن. به دوور و درى ژى قسه يان كرد.

ئەو ھېو بارودۇخ و ھەلسوكەوت و قسە كوردنى ھەزرتى عومەر
كارىگەرىيە كى زۆرى لەسەر بالۆتە كەى رۆم دانا.

* * *

خوای گهوره دهمانینیت

هزرهتی عومهر (پرهزای لیبیت) شهوان به کۆلانهکانی
مه‌دینه‌دا ده‌گه‌را، گهر کەسیک هه‌بووایه پێوستی به یارمه‌تی بیت،
هه‌ولێ ده‌دا یارمه‌تی بدات. به‌دهم رینگه‌وه هه‌ر نهم نایه‌ته‌ی ده‌وته‌وه.
”له هه‌رکوی بن، هه‌رده‌م خوای گه‌وره‌تان له‌گه‌ڵدایه.“

دیسانہوہ شہونک بہم ہست و خہیالانہوہ بہ کۆلانہکانی
مہدینہدا دہگہرا. بہلام گوئی لہ دہنگی ئافرہتیک بوو. ئافرہتہ کہ
بہ کچہکھی دہوت:

- کچم لہبیرت نہچی، ئاو بکہیتہ ئاو شیرہکہوہ.

حہزرتی عومہر بہپہرۆشہوہ بوو کہ داخۆ کچہکہ چی وەلامیکی
دایکی دہداتہوہ. کیژہش بہم شیوہیہ وەلامی دایکی دایہوہ:

- دایہ گیان، مہگہر حہزرتی عومہر فہرمانی نہدابوو ئاو
نہ کریتہ ئاو شیرہوہ؟

- خۆ ئەو لیژہ نیہ، لہ کوئی دہزانیت تۆ ئاوت کردۆتہ ئاو شیرہکہ
کچہکہم.

- راستہکہیت دایہ گیان، حہزرتی عومہر خۆی لیژہ نیہ
نامانینیت، بہلام خۆ خوای گہورہ دہمانینیت و ئاگاداری
کارہکانمانہ.

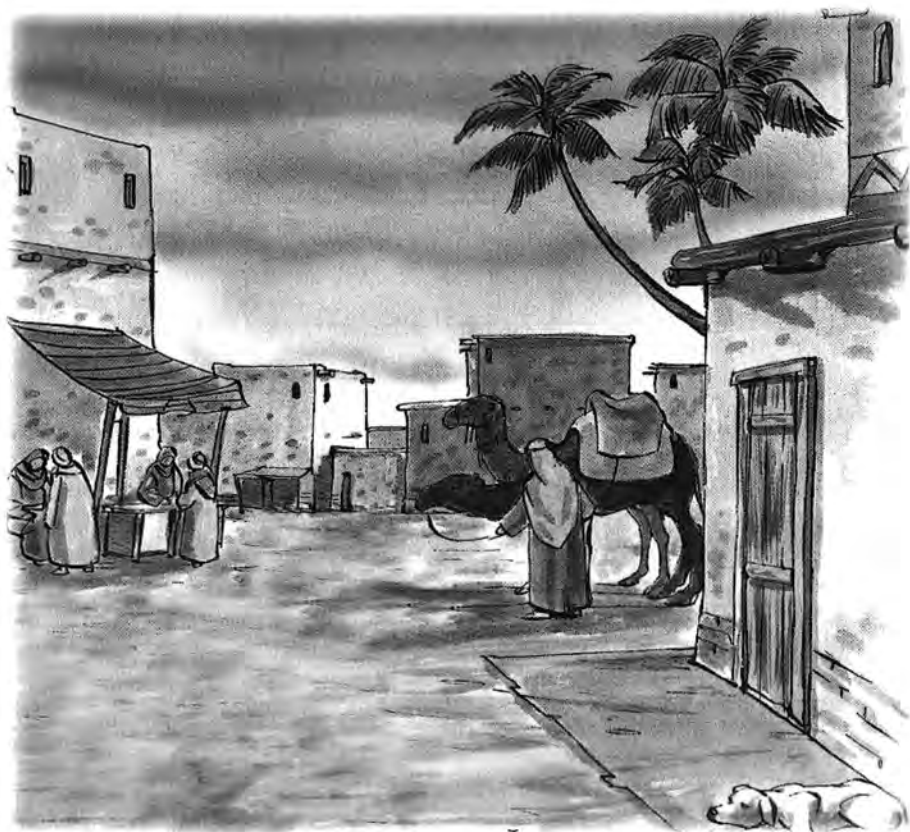
ئەم قسانہ زۆر کاری کردہ سہر حہزرتی عومہر. کہ ئەوئیشی
بہجیہشت ہەر ئەم ئایہتہی دووبارہ دہکردہوہ کہ دہیفہرموو: ”لہ
ہەرکوئی بن، ہەردەم خوای گہورہتان لہگہلداہ.“

ہەر ئەوہندہی نوژی بہیانی کرد، یہکسہر بہ مہبہستی دۆزینہوہی
خاوەنی ئەو دہنگہی شہو بیستبووی، کہوتہ ری. لہبەر ئەوہی شارہزای
کۆلانہکانی مہدینہ بوو، دۆزینہوہی شوینہکہ کارئکی ئاسان بوو.

خاوەن مالہکہ کہ دہرگاگہی کردہوہ و خہلیفہ عومہری لہ
بہرامبہریدا بینی سہرسام بوو. پاشان پرسی:

- فەرمايشتېكتان ھەبوو ئەي پېشەوای موسولمانان؟
 ھەزرەتى عومەر پرسیاری کرد ئاخۇ كچى ئافرەتەكە شوى
 كرددوھە يان نا. ئافرەتەكە وەلامى دایەوھ:
 - شوى نەكرددوھە ئەي ئەمىرى ئیمانداران.
 ھەزرەتى عومەرىش ھەر ئەم وەلامى دەویست. بۆیە بى
 چەند و چوون یەكسەر فەرمووی:
 - كەوايىت من داواى كچەكەت دەكەم بۆ عاصمى كورم.
 ئافرەتەكە وتى:
 - ئەي ئەمىرى ئیمانداران ئەمە شەرەفىكى مەزنى بۆ
 خانەوادەكەمان. ئەگەر كچەكەم رازى بىت، ئەوا من رازىم.
 داواكە خرايە بەردەم كىژە و ئەویش بە خوشحالییەوھ قىبولى کرد.
 بەم شیویە ئەو كچەى وانەى رەوشتى فىرى دایكى خۆى دەکرد،
 بوو بە بووكى ھەزرەتى عومەر.

* * *

نهو پیاوهی داوای مافی خوی دهکرد

نهو موسای نهشعمری (پرهزای خوی لیبت) پاش نهوهی بوو به والی بهسره، له وتارهکانیدا سوپاس و ستایشی خوی گهورهی دهکرد و دروود و سهلامی بو پیغهمبهری نازیزمان ﷺ دهنارد. دواتریش دهستی دهکرد به ستایش کردنی حمزهزهی عومهر (پرهزای خوی لیبت).

رۆژنىكىان دابىەى كورى مىحسان هات بۇ لاي ئەبو موساى
ئەشعەرى و لىي پىرسى:

- تۆ بۇچى لە وتارەكانتدا ستايشى حەزرەتى ئەبوئەكر (رەزاي
خوای لىيىت) ناكەيت؟

ئەم سكالايە بەلاى ئەبو موساى ئەشعەرىەو خۇش نەبوو.
نامەيەكى نارد بۇ حەزرەتى عومەر و تيايدا سكالاي لە دابىە كرد.
حەزرەتى عومەرىش لە وەلامدا نوسىبووى: ”ئەو كابرايە بنىرە بۇ
لام.“

پاش تىپەرپوونى ماويەك بەسەر نامەكەدا، رۆژنىكىان حەزرەتى
عومەر چاوى كەوت بە رېبوارىكى سەروقز تەپوتوزاوى. سەلامى
لى كرد و رېبوارەكەش وەلامى سەلامەكەى دايەو و و خوى ناساند:
- من دابىەى كورى مىحسانم، لە بەسرەو هاتووم بۇ لات.

حەزرەتى عومەر دەم وچاوى بەيەكدا و پياوەكەش ئەم پىشوازيەى
پىشەواى موسولمانانى بەدل نەبوو. بۇيە زۆر دلتنەنگ بوو. ئىتر
برىارى دا قسەى خوى بكات. جا كۆتاييەكەشى چ دەيىت با بىيىت:

- ئەى جىنشىنى موسولمانان دەمەوئىت لىت پىرسم بۇچى لە
كاتىكدا كە من بىتاوان بووم، ماندووت كردووم و لە ولاتى خۇمەو
تا ئىرە منت هىناو؟ بۇچى بەم جۆرە پىشوازىت لىكردم؟ نايا ئەمە
هېچ لىپرسىنەويەكى لاي خوا نايىت؟

حەزرەتى عومەر لە پاش ئەمە پىرسى:

- بۇچى واليەكەم بىزار دەكەى، هېچ مافىكى خوراوت هەيە

پیت نەدراینت؟

داببە ھەناسەییەکی قولی ھەلمژی و دەستی کرد بە باسکردنی
دۆخەکە و وتی:

- با بۆت باس بکەم. والیەکی تۆ دوای سوپاس و ستایشی
خوای گەورە، دروود و سەلام دەنیریت بۆ پیغەمبەری خوا. ئینجا
دواتر دەست دەکات بە ستایشکردنی تۆ. من تەنھا حەزرەتی ئەبوبەکر
و ھەبیر خستەوہ. تەنھا لیم پرسی: ”بۆچی باسی ئەویش ناکە؟“
تاوانەکی من تەنھا ئەمەییە. جگە لەمەیی بۆم باسکردی، ھیچ
لێک تێنەگەشتینیکی تر لە نێوانماندا رووی نەداوہ.

بۆ حەزرەتی عومەر، ھەر ئەمەندە بەسبوو. تێگەشت کەوا خۆی
ھەلە بووہ. دەبوو سەرەتا گوئی لەم پیاوہ بگرتایە، ئەوجا برپاری
بدایە. بۆیە لەو ھەلسوکەتەیی پەشیمان بووہوہ و فرمووی:

- وەللاھی تۆ شتیکی گونجاوترت وتوہ.

ئەم وتەییەشی بە چاری پر فرمیسکەوہ دەوت. دەکریت ھەموو
کەس ھەلە بکات. گزنگ ئەوہییە لەسەر ھەلەکەیی پێداگری نەکات.
خۆ خوای گەورە کاتێک باسی ئەو کەسانە دەکات کە لەبەرەمبەریدا
بەپێژوہ ھەلسوکەوت دەکەن دەفرمویت:

”ئەوان ئەگەر ھاتو تێبگەن کە ئەو شتەیی دەیکەن ھەلەییە،
ھەرگیز لەسەر ھەلەکانیان سورنابن.“

داببە پێداگری نەکرد و وتی:

- خوای گەورە لە ئەمیری ئیمانداران خۆشبیت.

حەزرەتی عومەرش بەمجۆرە کۆتایی بە قسەکانی هینا:
- وەللاهی یەك شەو و رۆژی ئەبوبەکر، لە عومەر و ھەموو
خانەوادەکەى عومەر خێردارترە.

* * *

خوآ بیٚنه ره

سالی حه فدییه می کۆچی حه زرتهی عومهر (پرهزای خوای لیٚت)
زهیدی کورپی سابتی بانگکرده لای خوئی و پیی فهرموو:

- بریارم داوه عومره یهک بکه م. تۆش لیزه ده بیٚت به وه کیلی من.

پاش نه وهی زهیدی کورپی سابتی له شوٚنی خوئی دانا، بهرپی
کهوت. له رینگهی مه کهکه گه بیشت به شوآنیک و سه لامی لیکرده.

شوانه که وهلامی سهلامه کهی دایه وه. هزره تی عومهر (پرهزای
خوای لیبت) لیی پرسى:

- هزمان له مهریکه، پیمان ده فروشیت؟

شوانه که پاش نه وهی سهرتا پا ته ماشایه کی کردن، وتی:

- ناتوانم.

- بوچی؟

شوانه که لهم پرسیاره تینه گهشت، به لام وتی:

- چونکه من شوانم. خو خاوه نی نیم رانه مهره نیم تا پیتان

بفروشم.

هزره تی عومهر له سهر داواکاریه کهی پیدا گری کرد و فهرمووی:

- وهره تو مهریک به نیمه بفروشه و پاره کهی بو خوت هه لگره.

به خاوه نه که شی بلنج گورگ مهره که تی خوارد و، ده بریتسه وه.

- شتی وا ناکه م.

- بو شتی ناکه میت؟ من داوای شتیکت لن ده که م که سوودی

توی تیدایه.

- ناتوانم. له بهر نه وهی خوای بهرز و بلند ده مانینیت و گوئی له

هممو قسه یه کمانه. من دوایی چون وهلامی نه و بده مه وه؟

نه و وهلامه هزره تی عومهری هینایه گریان. له دلی خویدا

وتی: ”نهمه نه و که سیه که به دوایدا وئلم، مرؤفیکى مهرد و

سهر راست.“ نینجا له شوانه کهی پرسى:

- تۆ لای کیج شوانی؟ کیج خاوهنی نهم رانه مه پرهیه؟

دوای نهوهی که شوانه که ناوی خاوهنی رانه مه پره کهی پیوت،
حه زرتی عومهر نهوئی به جیه پشست. شوانه ش به سه رسامی سه یرینکی
نهو کابرایه ی کرد که پیش که میک داوای فیئل و تهله کهی لیکرد و
له دواییشدا نهیتوانی بهر به فرمیسه که کانی بگریت و دهستی کرده
گریان.

حه زرتی عومهر هر که گه یشته مه کهه، خاوهنی رانه مه پره کهی
بانگ کرد و وتی:

- ده مه ویت نهو شوانه ت لینبکرم.

- له خزمه تتدایه نهی نه میری ئیمانداران! به لام ده مه ویت بزنام
که بو ده ته ویت بی کپی؟

حه زرتی عومهر (ره زای خوای لیبت) هه موو به سه ره اته کهی
بو گپراهه وه و نهویش شوانه کهی پیفرؤشت. پاشان هه والیان بو نارد
بو شوانه کهه. کاتیک هات و نهو پیاوهی دوینیی له گهل خاوهنه کهیدا
بینی، سه ری سورما. خاوهنه کهی پی وت:

- نیتر له مه ودوا تۆ ده بیته شوان لای هه زرتی عومهر.

شوانه که بروای به گوئییه کانی نه ده کرد. هه زرتی عومهریش
(ره زای خوای لیبت) پاش نهوهی شوانه کهی له کؤیلایه تی رزگار
کرد، رانه مه پرنکیشی به دیاری پندا.

* * *

نُه و نافرتهی

حه زرهتی عومه ری خسته گریان

پوژنکیان حه زرهتی عومه ر و موعه لای هاوپی (په زای
خوایان لیبت) به رینگادا ده ریشتن. له ناکاو گریان له دهنگی

ئافره تېك بوو كه هاواری ده كرد و ده بوت:

- عومەر بوهسته! چاوه پېم بکه!

حه زه تهی عومەر (په زای خوی لیبت) وهستا. ئاوپیدایه وه و به
ئافره ته که ی وت:

- فەرموو پورئ گیان.

ئافره ته که دواي نه وهی ته ماشایه کی هه زه تهی عومەری کرد، وتی:
- تۆ سه رده مانیک مندا لیکي بچوک بووت. به لام وا ئیستا گه وره
بووت و بووت به پیشه وای باوه دراران.

حه زه تهی عومەر قسه ی به ژنه که نه پری و به رده وام بوو له سه ر
گویی ئینگرتنی.

ئافره ته که ش:

- به لام نهی کورپی خه تتاب، وریابه! دهسته لات گومرا و
له خۆباییت نه کات. هه روه ها نه وه شت له بییر نه باته وه که ده ییت
هه رده له به رده م خوی گه وره دا ریژی خۆت بگرت.

گویی شلکردنی هه زه تهی عومەر بو و ته کانی نه م ئافره ته،
به ویننه ی مندا لیکي گو تر ایدل و سه رده انه واندهی له ناستیدا، ببوه
جینی سه رسامی موعه للاي هاوړی. بو خۆی پهی نه گیرا و به
ئافره ته ی وت:

- پیره ژن به سه! خه لیفه ت خسته گریان.

حهزرتی عومەر (پرهزای خوای لیییت) فەرمووی:

- ئارام بە، ئایا تۆ دەزانیت ئەم ئافرەتە کییە؟

موەللا بێدەنگ بوو. هەزرتی عومەر فەرمووی:

- ئەم ئافرەتە خەولەیی کچی هەکیمە. خوای گەورە لە سەر و
ئاسمانەکانە و هەوێ گویی بۆ سکالای ئەم گرتووە و بە دەم داواکەیهو
هاتووە. ناکریت نێستا عومەر گویی لێ نە گرت. دلنیا بە گەر ئەم
ئافرەتە تا خۆرئاوا بوونیش قسە بکات، تەنھا نوێژ لە گویی لێ
گرتنیم دوور دەخاتەو.

* * *

شايەت

پياۋنكىيان بە مەبەستى شايەتيدان، ھيىنا بۇ لاي ھەزرەتى عومەر
(پەزاي خواي لىبىت). ھەزرەتى عومەرىش بۇ ئەۋەي دۇنيا بىت لە
دروستى تواناي ئەم كابرايە بۇ شايەتى دان، پىيى فەرموو:

- كەسىكم بۇ بىنە باش بتناسىت.

دواي ئەۋەي پياۋەكە پۇيشت، ئەۋەندەي پىچ نەچوۋ ھاتەۋە و
كەسىكىشى لەگەل خۇيدا ھىتابوو. ھەزرەتى عومەر بۇ ئەۋەي
تەۋاو دۇنيا بىتەۋە لەو كەسەي كە پياۋەكە ھىتابوۋى پرسى:

- ئايا ئەم پياۋە دەناسى؟

پیاوه که زۆر له سه رخۆ وتی:

- به لئی دهیناسم، که سیکی باشه.

بینگومان نهمه نده قسه بهس نه بوو بۆ قایل کردنی چه زه رتهی عومەر (په زای خوای لیبت). بۆیه بهردهوام بوو له پرسپار کردن:

- باشه چ جوړه په یوندییه که بهم کابرایه وه ده ته ستیته وه؟ بۆ نمونه ئیوه دراوسین؟ ده زانیت کی هاتوچۆی مالیان ده کات؟

- نه خیز، دراوسینی نیم.

- سه فەرت له گه لیدا کردووه؟

- نه خیز، سه فەریشم له گه لدا نه کردووه.

- له گه ل نهم پیاوه دا کارو کاسبستان پیکه وه بووه؟

- نه خیز نهی پیشه وای نیمانداران.

- وا گوومان ده بهم، تو نهم پیاوه ته نهها له کاتی نوێژ کردن یا قورنان خویندن دا بینیبیت، بۆیه هاتووی شایه تی بۆ ده دهیت.

- به لئی، پیشه وای نیمانداران. ئیوه راست ده کهن.

- که واییت تو نهم پیاوه له بارودۆخه راسته قینه کهیدا نانا سیت. فەرموو برۆ به لای کاری خۆته وه.

دواتر ناوپی به لای پیاوه که دا دایه وه و پیی وت:

- که سیکمان پیوسته که به راستی بتناسیت.

چه زه رتهی عومەر ته نانه ت له پرسپکی زۆر بچووکیشدا، هه تا

نەچۋايەتە بىنچ و بناۋانى بېرىرى نەدەدا. بۆيە پياۋەكە بۆ دۆزىنەۋەى
كەسىك كە باش بىناسىت ھەزرىتى عومەرى جىھىشت و پۋىشتە
دەرەۋە.

* * *

نافرته به سالآچووهکه

کات درهنگانهی شهو بوو. ته لحدی کوری عوبه یدولاش له
گه رانه ودا بوو به ره وه ماله وه. کاتیک گه یشته گه ره کی خوینان
بینی وا پیانگی بالابهرز له مالتیکی دراوسپیانوه دیته دهره وه.
نه وهی جینی سهرنج بوو نه وه بوو که لهو ماله دا تنها نافرته تیکی
به سالآچووی بی که سوکار ده ژیا. نه وهنده هه بوو که نهم زور

ناگاداری بارودووخ و گوزهرانی نافرته که نه بوو. به لآم له دلی
خویدا دهیوت تو بلئی بهم شهوه درهنگه نهو پیاوه نیسی چی بوویت
بهو نافرته به سالآچوهه؟

پیاوه که بیج نهوهی نهه ببینیت، لهو ناوه دوور که وتهوه و له بهر چاو
دیارنه ما. به لآم چه زهتی ته لچه (رهزای خوی لیبت) نهیده توانی
پیش به بیرکردنه وه کانی میشکی بگرت. بویه بهدم رویشتنه وه
دهیوت "وا باشتره من لهه مهسه لهیه تیگه"

هه که رۆژ بووهوه یه کسه ر چوو بو مالی نافرته پیره که و
له درگای دا. له ژوره وه دهنگیک وتی:

- وه ره ژوره وه.

که چوه ژوره وه، ته ماشای کرد وا نافرته کی نابینای پیر
دانیشتوه. بویه خیرا سهلامی له نافرته که کرد و پرسی:

- باشه دایه گیان تو هیچ که سیکت نیه؟

نافرته پیره کهش بهم شیویه وه لامی دایه وه:

- کورم له خوی گه وه زیاتر که سم نیه.

ته لچه بی نهوهی پیچ و په نا بخاته قسه کانیه وه وتی:

- دوتنی شهو چاو لیوو که لهه ماله پیاویک چوه دره وه.
دهتوانم بزانه شهو کی بوو؟

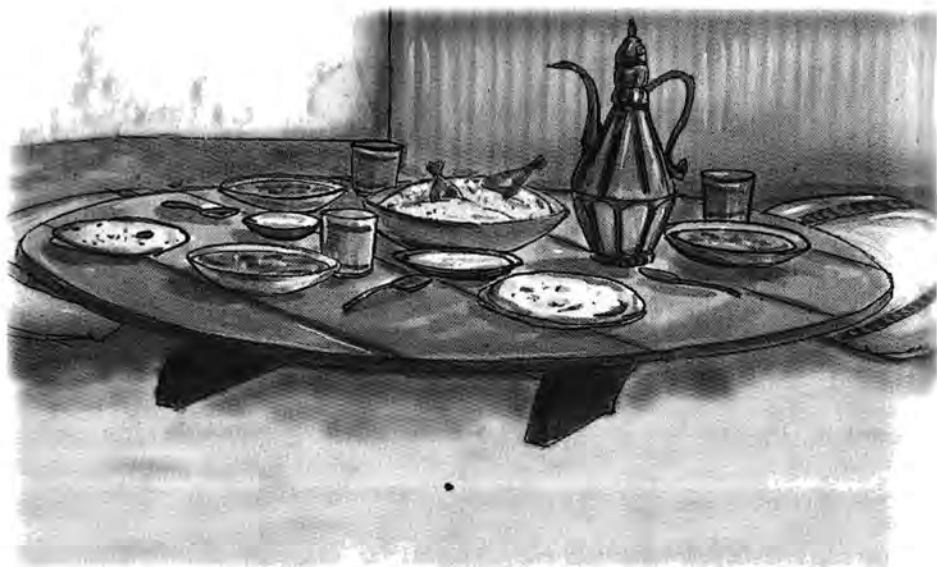
نافرته که که میک وه ستا و دواتر وتی:

- عومهری کوری خه تتاب بوو. خوا لی رازیبت ده میکه شهوان

دیت مآله کهم بۆ پاک ده کاته وه. جینگه کهم بۆ راده خا و هدر کارینکی
تریشم هه بیئت بۆم راده په رینیت نه و جا ده پرواته وه.

حه زه ته ته لحه (په زای خوی لی بیئت) به بیستنی ئەم قسانه
نه بیتوانی پیش به فرمیسکه کانی چاوی بگریت. بۆیه به دهم سڕینی
فرمیسکه کانیه وه، سوپاس و ستایشی خوی گه و ره ی کرد له سه ر
نه و پیشه و ا چاکه ی پئی به خشیبوون. پاشان مؤله تی له نافرته که
خواست و نه ویی به جیهیشت.

* * *

كە مەرقەھەكان بېرىن

سالىكىيان قات و قريەكى بىن نامان بالى بەسەر ناوچەكەدا
كىشابوو. دەشتەكەكانى دەوروبەرى شار لەبەردەم مەترسى مردندا
بوون. بۆيە ناچار ھاتبوون بۆ مەدينە. بەلام ھالى خەلكى
مەدينەش جياوازيەكى ئەوتۆى لەگەل ئەواندا نەبوو.

ھەزەرتى عومەر بەم بارودۆخەيان زۆر دلئەنگ دەبوو. بۆيە
جارى وا ھەبوو چەندىن پۆژ لەسەر يەك پۆژووى دەگرت.
ئەمەش بۆ ئەوھى ناگای لە ھالىيان بىت و لىيان تىيگات.

ھەر لەم بارودۆخ و پۆژە سەختانەدا بوو كە پۆژىكىيان وشتىرىكى
سەرپرې. پاشان گۆشتەكەى بەسەر خەلكەكەدا دابەشكرد. يەرفەى

خزمه تكاريشى پارچه يەك گۆشتى ناسكى كولاند و خستيه ناو
قاينك و هيناي بۇ حەزرەتى عومەر (پەزاي خواي لىبىت). حەزرەتى
عومەرىش لىي پەرسى:

- نەمە چىيە؟

- نەمە گۆشتى و شترە كەي نەمپۇيە. بۇ تۆشمان هينايە.

حەزرەتى عومەر سەيرىكى گۆشتەكە و سەيرىكى
خزمە تكارە كەشى كرد و پىي وت:

- وا خەرىكە خەلكەكە لە برساندا بمرىت و منيش باشتىن و
ناسكتىن شوپنى و شترەكە بخۆم و سكم تىركەم؟! نەم قاپە هەلگەرە
و لايىبە خواردنىكى دىكە بۆمىن بىنن.

نەمجارەشيان بەهەمان شىوہى ئىوارەكانى تر، نان و پۇنى
زەيتونيان بۇ هيناي. حەزرەتى عومەر نانەكەي كرد بەچەند لە تىكەوہ
و دەستى برد شتىك بخوات، بەلام كەمىك وەستا و بىي نەوہى
يەك پاروو چىيە لە نانەكە بخوات دەستى گىپرايە دواوہ. پاشان
بانگى يەرفەي كرد و پىي فەرموو:

- يەرفە

- فەرموو نەي نەمىرى ئيمانداران.

- نەم نان و خوانە بەرە بۇ نەو دەشتەكيانەي لە گەرەكەكەي
تەنشىتمانەوہ دادەنیشن. نەوہ سى پۇژرە نەمتوانىوہ بچم بۇ لايان.
لەوہ دەچىت ئىستا برسى بن و نان نەبىت بىخۆن.

يەرفە قاپەكەي هەلگرت و چوو خواردنەكەي پىشەواي

موسولمانان ببه خشيت. نه و بپو چه زه تي عومهر ديسان بي نه وهى
دهم بو پارووه نانيك به ريت، نييه تي رپوزووي رپوزى پاشترى هينا.

* * *

كراسيک له دوو پارچه قوماش

- ببيگره كورپم ندم قوماشه بهشى بهرى من ناكات. هيچ نه ييت
تۆ كراسيكي لى بدووره بوخۆت.

حەزرەتی عومەر (پەزای خۆی لیبیت)، دەیویست ئەو پارچە
قوماشەیی بەر خۆی کەوتبوو بیداتە کورپەکەیی. بەلام کورپەکەیی
نەیویست وەری بگرت و بە باوکی وت:

- نەخێر، باوکەگیان. ئەگەر من قوماشەکەیی ئێوەش بخەمە
سەر ئەوەی خۆم ئەواکراسە کەم درێژ دەردەچیت. ئەو کات بە فیڕۆ
دەچیت و ئیسراف دەبیت.

- زیادەکەیی دەدەیی بەیەکیکی دیکە.

- لە پارچە زیادەکە کراس دەرناییت. وەرە دلێ کورپی خۆت
مەشکینە و منیش ئەوەی خۆم دەدەم بە تۆ. هەردوکیان پیکەوه بۆ
تۆ بەش ئەکات. مەگەر خودا بۆخۆی بزانییت لە کەیهوه هەمان
کراس لەبەر دەکەیت!!

- ئەی باشە خەلک نالین عومەر قوماشی زیادەیی وەرگرتووه؟

- ئەگەر وایان وت ناوا من بۆیان پروون دەکەمەوه.

بەم شێوەیە حەزرەتی عومەر داواکەیی عبداللەهی کورپی قبوڵ
کرد.

حەزرەتی عومەر هەردوو قوماشەکەیی خستە سەرەک و
کراسیکی لێ دووری. لە ناخەوه ناسوده نەبوو، بەلام چاریان نەبوو
دەبوایە وایان بکردایە، چونکە قوماشەکە بەشی دوو کراسی
نەدەکرد. هەروەها کراسەکەیی بەریشی گەلێک کۆن ببوو.

دوای ئەوەی کراسەکە تەواو بوو، بۆ وتاردان لە بەریکرد و
پێوهی چوو بۆ مزگەوت. بۆ خوێندنەوهی وتارەکەیی چوووە سەر

مىنبەرەكەي پىغەمبەرى خزا و دەستى پىكرىد:

- گوئ بگرن ئەي خەلكىنە..

بەلام سەلمانى فارسى كە لە وتارە كەدا نامادەبوو بە دەنگىكى بەرز وتى:

- گوئ ناگرىن!

خەزرەتى عومەر بە سەرسامىيەو پەرسى:

- بۆچى گوئ ناگرىن؟

- ئەو كراسەي لەبەرتاندايە دوو ئەوئەندەي ئەو قوماشەيە كە بە ئىمەتان داوہ. ھەتا ھۆكارى ئەمەمان بۆ باسەنەكەن و بۆمان پوون نەكەنەو، گوئ ئىناگرىن.

خەزرەتى عومەر چاوى گىپرا و پەرسى:

- عبداللەي كورم لە كوئ يە؟

عبداللە وەلامى داىەو و وتى:

- لىرەم باوكە گيان.

خەزرەتى عومەر فەرمووى:

- ھەستە كورم، وەلامى بدەرەوہ.

عبداللە ھەستايە سەرپى و بەسەرھاتە كەي بۆ گىپرانەو و وتى:

- باوكم لەو قوماشەي كە ھەريەكك لە ئىوہ وەرتانگرتوہ زياترى

وہرنە گرتوہ. تەنھا چونكە بالاي زور بەرزە و ھەستم كرد كراسەكەي

كورت دهردهچیت بۆیه قوماشهكهی خۆشم پيشكەش كرد.

حهزرهتی عومەر فەرمووی:

- ئەي سەلمان ئايا ئەم ڤوونکردنەوهيه بەسە.

سەلمان ئەوهی دەڤوس، گوڤی لیبیت، بیستی. له ڤاستیدا ڤووی دەمی ئەو له کراسهكهی هزرهتی عومەر نەبوو. چونکه هزرهتی عومەری زۆر چاک دەناسی. بەلام بۆ ئەوهی نیشانهی ڤرسیار له میشکی خەلکهكەدا نەمیڤیتەوه دەڤوست بارودۆخهكە ڤوونبیتەوه. که مەبهستهكهی خۆی پینکا فەرمووی:

- تەواوه، ئەي ئەمیری ئیمانداران. فەرموون ئیستا قسە بکەن. ئیتر گویت لیدەگرین.

حهزرهتی عومەر ئاسوده بووهوه و به سەلمانی فارسی فەرموو:

- خوا لیت ڤازی بیت. پشتیوان بهخوا هەتا کهسانی وهک تۆ هەبن که هەلهی کهسانی سهروو خۆیان ببینن و ڤهخههی ئاراسته بکەن، ئەم دینه سەرفراز و بەشکوۆ دهیت.

* * *

تهنانهت وایش رزگاری نه بوو

دهمهو نیواره بوو. له کولانه کانی مه دینه وه دهنگی ناله ی
نه سږ به رزبووه وه. نه سږ سواره کان نیردرای پیشه وای موسولمانان،
هزره تی عومهر (پره زای خوی لیبت) بوون. نه مانه فرمان و
برپاره کانی سرکرده ی ولاتیان به والیه کانی دولت له چوار
لای دنیا دا ده گه یاند. نامه ی نه م جار هس بانگه یشتنامه بوو بو
والیه کان. که ناوهرؤ که که ی به م شیویه بوو:

"... والیه به ریزه که م، له وهرزی ه جدا له که عبه ی پیروز
چاوهر و انتین .."

هزره تی عومهر (پره زای خوی لیبت) هه موو سالتیک له وهرزی
ه جدا نه م هه والیه ی بو و الیه کان ده نارد و بانگه یشتی که عبه ی
پیروزی ده کردن. والیه کانیش هر به گه یشتنی هه والیه که خویان
نامه ده کرد و به ریزه که و تن. نامه نجی سهره کی سهرؤ کی دولت

لەم كۆبوونەوهیە، بۆ ئەوەبوو كە پێكەوه لە گەل واییە كاندا گوئ
بۆ دەرد و ناخۆشی و سكالای خەلكە كە بگرن.

هەموو جارنكیش چەند كەسێك رادەسپێردران بۆ ئەوهی بەناو
حاجیە كاندا بگەرێن و پێیان رابگەیهنن كە وا سەرۆکی دەولەت
چاوه‌ڕێیە بێن گوئ لە سكالاکانتان بگرت.

دیسان لە وەرزیکی تری حەجدا دوای ئەوهی هەوأل بۆ هەموو
واییەكان نێردرابوو. ئەوانیش لە کاتی خۆیدا نامادەبوون.

جار درا و خەلكیش بەپەرۆشەوه لە مەیدانە كەدا كۆبوونەوه.
ئیتەر كاتێك خەلكە كە هەموو نامادە بوون، حەزرەتی عومەر
هەستایە سەرپێ و فەرمووی:

- ئەی خەلكینە، من فەرمانبەرەكانم دەنێرم تاوێكو لە گەلئان
چاكبن و رینگەي راستان پێشانبدەن. نایا كەس هەیه لە ناوتاندا
سكالای لە واییەكەي هەبیت؟

پیاویك لە حەزرەتی عومەر نزیك بوووه و وتی:

- فلانە والی تۆ، بەناحەق سەد دانە قامچی لێدام.

حەزرەتی عومەر (رەزای خوای لیبیت) ناویری بۆ والی ناویراو
دایهوه و لیبی پرسی:

- نایا ئەوه راستە كە سەد قامچیت لەم پیاوه داوه؟

واییەكە وتی:

- بەلێ وایە.

حەزرەتی عومەر فەرمووی:

- ھۆکارە کەیم بۆ پروون بکەرەو.

کاتیک کە والیە کە نەیتوانی ھۆکارێک بەدات بە دەستەو، ئاشکرا بوو کەوا پیاوێکە لەسەر حەقە. حەزرەتی عومەر (پەزای خۆی لیبییت) قامچێکە دەستی بۆ پیاوێکە درێژکرد و فەرمووی:

- ئادەیی حەقی خۆت وەرگرەو.

حەزرەتی عومەر ھەرگیز نەم پەفتارەیی بە گائتە نەبوو. عەمری کۆری عاص کە دەیزانی نەم بارودۆخە لەسەر والیبێکە زۆر قورس دەشکێتەو. لە حەزرەتی عومەر نزیکیبوو و فەرمووی:

- ئەی نەمیری ئیمانداران نەم مامەلەییە زۆر قورسە، ھەرەھا پەنگە نەمە لەدوای تۆ بییتە نەریت.

حەزرەتی عومەر فەرمووی:

- ناتوانم لەبەر والیە ک جیاوازی بکەم.

دواتر ئاوپر دایەو بەلای پیاوێکەدا و پێی فەرموو:

- حەقی خۆت وەرگرە.

عەمر نەیدەویست ئەو پەویدات، بۆیە وتی:

- باشە، چۆنە نەگەر ئیمە بتوانین نەم پیاوێکە پازیبکەین لە

حەقی خۆی خۆش بییت؟

حەزرەتی عومەر فەرمووی:

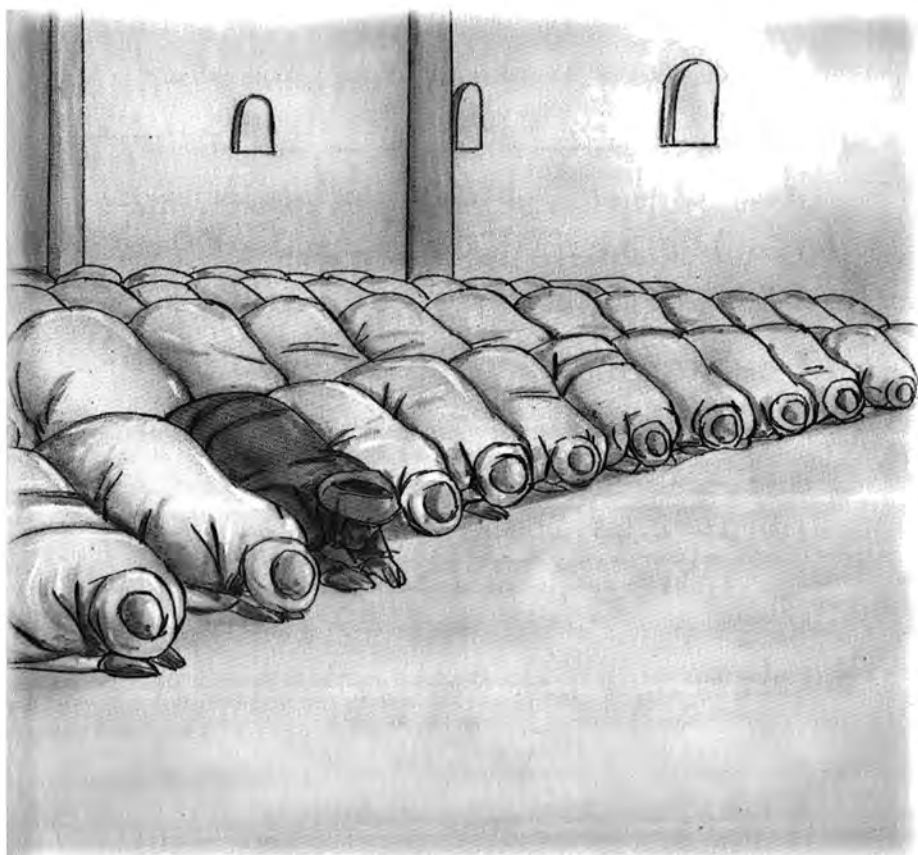

- نه گهر دهر وونی پیاوه که ناسوده بیت من قسه یه کم نیه .

خه لکه که هه مورو سه رسام بپوون له به رامبهر شه و شتانه ی له
پیش چاویاندا پرویانده دا . چونکه ناسایی نه بوو که وا والیه کی
گه وره و گران، له پیش چاوی خه لکیدا لیپرسینه وه ی له گه ل ده کرا .
بو یه هه مووان ده ستیان بهرز کرده وه و سوپاسی خویان کرد که
سه ر کرده یه کی هینده داد په روه ر فهران په وای ده و له ته که یانه .

دوای مامه له یه کی دوورو دریز توانییان پیاوه که به دوو سه د
دینار قایل بکن و له حه قی خوی خوشبیت . پاشان له پیش چاوی
خه لکه که و هه زره تی عومه ردا رایگه یاند که وا له حه قی خوی
خوشبووه . بهم جوره والیه که ش له قامچی خواردن دهر یازی بوو .

***

کاتی پیکشادبوونهوه

که بانگی بهیانی درا، خه لکی بو نه جامدانی نوژر پرویان له مزگه و ته که ی پیغه مبهری خوا کرد. نه بو لوتلوتیش که کۆیله یه کی نیرانی بوو، پینگه ی مزگه وتی گرتبووه بهر. گهر به باشی سه رنجت بدایه، هه ستت به له رزینی لاقه کانی ده کرد. نه بو لوتلوه به باشی شاره زای هونه ره کانی وه ک ناسنگه ری، نیگار کیشی و دارتاشی

بوو. به کاری ناشه‌وانی ژیانی خوئی به‌پړتوه دهرېد. به‌لام نهو باجهی که به گه‌وره‌که‌ی د‌ه‌دا به‌لایه‌وه زور بوو. بویه به‌مه‌به‌ستی که‌م‌کردنه‌وه‌ی باجه‌که‌ی خوئی گه‌ی‌انده لای ه‌زه‌رتی عوم‌هر. دا‌وای لی‌کرد که به گه‌وره‌که‌ی بلیت بوی که‌م بکاته‌وه. به‌لام ه‌زه‌رتی عوم‌هر (په‌زای خ‌وای لی‌بیت) دا‌وا‌کاریه‌که‌ی لو‌لوئی گ‌یر‌پایه‌وه و پ‌ی و‌ت که با‌جا‌که‌ی زور نی‌ه. نی‌تر له‌و پ‌ر‌وژه به‌د‌وا‌وه نه‌بو لو‌لوئ ر‌ق و ق‌ینی‌کی نی‌ج‌گار زوری له ه‌زه‌رتی عوم‌هر ه‌ل‌گ‌رت‌بوو. بویه ه‌م‌می‌شه سه‌رقالی پ‌یلان گ‌یر‌ان بوو بوی ک‌وش‌تنی ه‌زه‌رتی عوم‌هر (په‌زای خ‌وای لی‌بیت).

له ک‌و‌ت‌ای‌یدا پ‌ری‌ار‌یدا که ده‌ستی به خویتی سه‌ر‌کر‌ده‌ی موس‌ول‌مانان سو‌ور بکات. بوی نه‌م مه‌به‌سته‌ش کاتی نو‌ی‌ژی به‌یانی ده‌ست‌نی‌شان‌کرد بوی ج‌ی‌به‌ج‌ی‌کردنی تا‌وانه‌که‌ی. بویه ده‌مو‌چ‌ا‌وی به باشی دا‌پ‌وشی و بی‌ نه‌وه‌ی که‌س بی‌ناسی‌ته‌وه چ‌وو بوو بوی نو‌ی‌ژی به‌یانی. له مز‌گ‌ه‌وت له پ‌یزی یه‌که‌م لای می‌نبه‌ره‌که‌وه دان‌ی‌شت.

ه‌زه‌رتی عوم‌هر‌ی‌ش وه‌کو ه‌ه‌موو جار‌یک به‌و ه‌ه‌ست و نه‌سته ق‌ورس و مه‌زنه‌ی که له کاتی نه‌ن‌ج‌ام‌دانی نو‌ی‌ژ‌دا ه‌ه‌ی‌بوو له می‌نبه‌ره‌که ن‌زیک بو‌وه‌وه و سه‌ره‌تا سه‌یری لای ر‌است و پ‌اشان لای چه‌پی کرد. پ‌اشان دا‌وای له نو‌ی‌ژ‌خ‌وینان کرد که بوشایی نی‌وان سه‌فه‌کان پ‌ر‌ب‌که‌نه‌وه و شان بدن به‌شانی یه‌که‌وه. پ‌اشان "الله‌اک‌بر"ی کرد و نو‌ی‌ژ‌ه‌که‌ی دا‌به‌ست. له‌و کاته‌دا نه‌بول‌لوئ به‌و ده‌رف‌ته‌ه گه‌ی‌شت‌بوو که پ‌ی‌ش‌تر پ‌یلانه ق‌ی‌زه‌ونه‌که‌ی بوی دا‌ر‌ش‌ت‌بوو.

بویه خ‌ی‌را خه‌ن‌جه‌ره‌که‌ی ده‌ره‌ی‌نا و کردی به‌س‌کی ه‌زه‌رتی

عومەردا. ھەموو ئەم شتانه لە کاتیکی ھێندە ی چاوتروکانیکدا
پروویاندا.

حەزرەتی عومەر بە نازارەو ھەوتە سەر زەویە کە. بکۆژ پاش
ھەولیککی زۆر کە زانی رزگاری ناییت، خەنجەرە کە دەستی بەرز
کردەو ھو کردی بەسەر دلی خۆیدا.

کە لوتلۆ کۆژرا ھەموو خەلکە کەش بەرەو لای حەزرەتی عومەر
رایان کردەو. حەزرەتی عومەر (پەزای خوای لیبت) ھەر کە
کەمیک ھۆشی ھاتەو، یە کەم شت کە پیتی ھەستا خۆیندنی ئەو
نایەتە بوو کە ئەمە ماناکە یەتی "فەرمانی خوای گەورە، پیشتر نوسراو
و لە باریکدایە کە گۆرانی بەسەردا نایەت، بیگومان ئەو ھەش قەدەرە"

دوای ئەو ی کە نایەتە کە ی خۆیند دیسان لە ھۆش خۆی
چوو ھو. بۆیە بردیانەو بۆ مألەو. کاتیک ھۆشی ھاتەو پرسیاری
کاتی نوێژی کرد. ھاو لەنیش پینان راگەیاندا کەوا ھیشتا خۆر
ھەلنەھاتو و کات ماو.

بۆیە یارمەتیان دا و دەست نوێژی ھەلگرت. پاشان لە نوێژە کەیدا
ھەر دوو سورەتی "عەصر و کافرون"ی خۆیند. ھیشتا برینە کە ی
خۆینی لیدەھات کە بە عبداللە ی کۆری فەرموو:

- برۆ بزانه کی بوو دەستی بە خۆینی من سوور بوو؟

عبداللە وتی:

- ئەبو لوتلۆ

حەزرەتی عومەر ھەناسە یەکی قولی ھەلمژی و زۆر سوپاسی

خوای کرد کهوا کەسیکی موسولمان دەستی نەچۆتە خوێنی
جینشینى موسولمانانەو. ئەمجارەشیان پووی کردە عبداللەى
کۆرى و فەرمووی:

- بپۆ بۆ لای حەزرتى عائىشە. پىی بلى بزانە مۆلەتم دەدات
منىش لە تەنىشت هەردوو هاوپیئکەمەوە بنیژریم!

کاتیک عبداللەى کۆرى هاتەو پىی راگەیاندا کەوا حەزرتى
عائىشە فەرموویەتى: "هەرچەندە ئەو شوینەى لە ژوورەکەدا
ماوەتەو بۆخۆم دانابوو، بەلام نەفسى عومەر پىشخۆم دەخەم"
زۆر خۆشحال بوو. بەلام ئەم وەلامە بە تەواوتى ناسودەى نەکردبوو
بۆیە بە عبداللەى کۆرى فەرموو:

- پىش ئەوى جەنازەکەم بەرنە ژوورەو جارێکی تر لە حەزرتى
عائىشە بپرسنەو، نەوێک لەبەر ریزگرتن بۆ پلەى جینشینىکەم
داواکەمى قبوول کردییت. جا ئەگەر پەتى کردەو ئەوا لە
گۆرستانەکەى دى بمنیژن.

حەزرتى عومەر لە کۆتا پۆژەکانى ژيانیدا بوو. لەگەڵ
ئەوهدا هەتا دەهات لاوازتر دەبوو. ئەووبوو پزىشک هات پشکنىنى
بۆ کرد، بەلام رەنگى پزىشکەکە تەواو گۆرا و وتى:

- نەى پىشەواى ئىمانداران، بەراستى هىچ شتىکمان لەدەست
نايەت. کاتى وەسىيەت کردنە.

حەزرتى عومەر (پەزای خوای لیییت) بە چاوی پر فرمىسکەو
تەماشایەکی ئەو کەسانەى دەوروبەرى خۆى کرد. بىنگومان ئەم

فرمیسکانه فرمیسکی خوۆشی بوون. چونکه له نزیکترین کاتدا به خوۆشهویستترین کهسی ناودلی شاد دهبووهوه.

ئهوهبوو خوۆری تهمهنی چهزرتی عومهر ئاوا بوو. دوا پرستهش که له لیوهکانیهوه هاته دهڕی تهمه بوو: "شاهیدی دهدهم که بیجگه له خودا کهس شایستهی پهستن نیه، دیسانهوه شاهیدی دهدهم که محمد بهنده و نیردراوی ئهوه"

ئهو کهسهی که نمونهیهکی زیندووی دادپهروهری بوو و وه له ههموو کهس زیاتر پیغه مبهری خوای خوۆش دهویست، له تهمهنی شهست و سێ سالییدا بهرهو جیهانی نهبراهه کۆچی کرد.

* * *

هزرتى عومەر

پهزای خوی لیبت

شهوینکیان هزرتى عومەر له گه‌ل هاه‌لیکیدا
به شه‌قامه‌کانى مه‌دینه‌دا ده‌گه‌ران. له‌ دووره‌وه
ئاگرینکیان به‌دی‌کرد و به‌ره‌و شه‌وی به‌رپه‌که‌وتن.
بینیان وا ئافره‌تیه‌کی به‌ته‌مه‌ن مه‌نجه‌لیک ناوی
خسته‌وته سه‌ر ئاگر بو‌شه‌وه‌ی برسیتیه‌ی له‌بیری
منداله‌کانى به‌رته‌وه و بیانخه‌وتیه‌ت.

کاتیه‌ک هزرتى عومەر ئاگاداری بارودۆخى
ژیانیان بو‌وه‌وه، ده‌سته‌به‌جی گه‌رايه‌وه بو‌ مه‌دینه و
ئارد و پۆنى بو‌ هینان.

پاشان چاه‌په‌ی کرد تا منداله‌کان ته‌ریان
خوارد. جا کاتیه‌ک به‌ه‌ی سه‌ر لیوانى بینى
زۆر دلخۆش بو‌و. دواتر به‌ ئافره‌ته‌که‌ی وت که
بو‌ پۆژى دواتر به‌جیه‌ت بو‌ لای خه‌لیفه. ئیتر
به‌ دلێکی ئاسوده‌وه شه‌و ناوه‌ی به‌جیه‌شت.

